

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΠΡΩΗΝ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

**ΘΕΜΑ : «Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα της
οικονομικής κρίσης και η άποψη των
επιχειρηματιών.»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: Ξένου Λαμπρινή
Μάρκου Πρανβέρα

Επιβλέπων καθηγητής

[Κος Δασκαλόπουλος Ε.]

Μεσολόγγι 2020

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Πανεπιστήμιο Πατρών, [2020]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Τυχόν λάθη και παραλήψεις βαρύνουν τους συγγραφείς.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Δασκαλόπουλο Ε., για τις πολύτιμες συμβουλές του για την ολοκλήρωση της εργασίας μας.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσους βοήθησαν στην εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας καθώς και στην συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Χωρίς τη βοήθειά τους δεν θα ολοκληρωνόταν η εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή εργασία μας έχει ως θέμα την φοροδιαφυγή στην Ελλάδα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Μέα από την βιβλιογραφική και την ποσοτική έρευνα με ερωτηματολόγια σε επιχειρηματίες με έδρα την περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας, την Αθήνα και τη Ζάκυνθο επιχειρείται η καταγραφή των παραγόντων που ευθύνονται για την άνθιση της φοροφυγής και της παραοικονομίας στην Ελλάδα καθώς και οι τρόποι πάταξης αυτών των φαινομένων. Η οικονομική κρίση ανέδειξε την ανεπάρκεια του ελληνικού φορολογικού συστήματος καθώς τα διάφορα μέτρα και οι νέοι νόμοι της φορολογικής λειτουργίας προσπαθούσαν να πετύχουν την αύξηση του ΑΕΠ, και την πάταξη της φοροδιαφυγής ενισχύοντας τα πλεονάσματα και δείχνοντας πόσο απαραίτητο είναι το κράτος να υιοθετήσει κάποιες αρχές και μέτρα ώστε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντί του και να αποφευχθούν κάθε είδους παράνομες οικονομικές δραστηριότητες

Λέξεις κλειδιά: Φοροδιαφυγή, Παραοικονομία, οικονομική κρίση, φόροι, , υψηλοί συντελεστές, Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης, Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»), Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση, Παραγραφή, Τεκμήρια φορολόγησης, Δωροδοκία-Χρηματισμός, Σπάταλη Δημόσιου χρήματος, Κακή διαχείριση, Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής, Γραφειοκρατία, Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους, Φορολογική συνείδηση και Κουλτούρα φορολογούμενων, Επιχειρηματική ηθική.

ABSTRACT

The subject of our diploma thesis deals with tax evasion in Greece during the economic crisis. From the bibliographic and quantitative survey with questionnaires to entrepreneurs based in the region of Western Greece, Athens and Zakynthos it is attempted to record the factors that favor the flourishing of tax evasion and the black economy in Greece as well as the ways of combating these phenomena . The economic crisis has highlighted the inadequacy of the Greek tax system as the various measures and new tax laws attempted to achieve GDP growth and counter tax evasion by enhancing surpluses and showing how necessary it is for the state to adopt some principles and measures to to rebuild the trustworthy citizens towards it and to prevent any kind of illegal economic activity.

KEYWORDS: Tax evasion, tax avoidance, stock exchange, financial crisis, taxes,, high rates, high tax rates, redemption, stock exchange, tax refund, bribe, Penalties, Reduction of Penalty, Bureaucracy, Frequent Domestic Changes and Not Applicable, Tax Conscience and Taxpayer Culture, Business Ethics.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
ABSTRACT	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	ix
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ	x
ΕΙΣΑΓΩΓΗxi	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Οικονομική Κρίση	13
1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης	13
1.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα	14
1.3 Φάσεις της οικονομικής κρίσης Παράδειγμα η οικονομική του 2008 στην Ελλάδα	15
1.4 Αίτια των οικονομικών κρίσεων	17
1.5 Επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία	20
2.1 Ορισμοί Φοροδιαφυγής και παραοικονομίας	20
2.2 Παραοικονομία	22
2.3 Ποιο είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα	26
2.4 Παράγοντες που ευνοούν την φοροδιαφυγή	27
2.4.1. Υπερβολική φορολόγηση	27
2.4.1.1 Το ύψος των φορολογικών συντελεστών.	27
2.4.1.2 Άμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών	29
2.4.1.3 Έμμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών	30
2.4.2 Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	31
2.4.2.1 Γραφειοκρατία	32
2.4.2.2 Μη εφαρμογή των νόμων εξαιτίας των συχνών αλλαγών	32
2.4.3 Αδιαφάνεια της Διαχείρισης Δημοσίων Εσόδων	33
2.4.3.1 Σπατάλη του δημοσίου Χρήματος	33

2.4.3.2 Δωροδοκία –Χρηματισμός	33
2.4.4 Η ατιμωρησία	33
2.4.4.1 Επιβολή προστίμων	34
2.4.4.2 Παραγραφή-Περαίωση	34
2.4.5 Ο τρόπος κατανομής των φόρων.	34
2.4.6 Η απραξία των προσώπων της πολιτικής ζωής για την επίλυση του θέματος.	35
2.4.7 Έλλειψη κατάλληλων τεχνολογικών εφαρμογών και θα υπάρχει συνεχής ενημέρωση για κάθε οικονομική δραστηριότητα των πολιτών.	35
2.4.8 Υπερβολική Φορολόγηση	37
2.4.8.1 Τεκμήρια φορολόγησης	37
2.4.8.2 Άδικη φορολογική κλίμακα	38
2.4.9 Έλλειψη Παιδείας	38
2.4.9.1 Επιχειρηματική Ηθική	38
2.4.9.2 Φορολογική Συνείδηση	39
2.5 Παράγοντες που ευνοούν την Παραοικονομία	40
2.6 Συνέπειες των παραπάνω φαινομένων	43
2.7 Η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα	44
2.7.1 Φυσικά πρόσωπα και φοροδιαφυγή	47
2.7.2 Νομικά πρόσωπα και φοροδιαφυγή	50
2.7.3 Μεγάλες επιχειρήσεις	50
2.8 Διεθνείς δράσεις για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής	53
2.9 Φορολογική πολιτική στην Ελλάδα την περίοδο της κρίσης	56
2.10 Προτάσεις για την Καταπολέμησής της Φοροδιαφυγής	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Μεθοδολογία της Έρευνας	60
3.1 Σκοποί και στόχοι	60
3.2 Δεδομένα , πηγές και επιλογή της κατάλληλης μελέτης	62
3.3 Επιλογή μεθόδου της παρούσης εργασίας	62

3.4 Πρωτογενή δεδομένα	63
3.5 Συλλογή-Επιλογή κλίμακας ποσοτικοποίησης	63
3.5.1 Περιγραφή του υπό εξέταση πληθυσμού και δείγματος	64
3.5.2 Δεοντολογία της έρευνας	64
3.5.3 Περιορισμοί και προβλήματα κατά τη διενέργεια της έρευνας	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της Έρευνας	66
4.1 Απαντήσεις στα ερωτήματα	66
4.2 Ανάλυση	71
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	73
ΞΕΝΗ ΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	80

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1	Απεικόνιση ενός τυπικού μακρού κύματος	14
Πίνακας 2	Πρωτιά της Ελλάδας στην Παραοικονομία	24
Πίνακας 3	οι οικονομικές συναλλαγές που αφορούν την παραοικονομία	25
Πίνακας 4	Παραοικονομία ως Ποσοστό του ΑΕΠ 2015, ΕΕ-28	26
Πίνακας 5	Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού	28
Πίνακας 6	Φορολογικοί συντελεστές φυσικών και νομικών προσώπων σε χώρες της ΕΕ & συνολική κατάταξη της Παγκόσμιας Τράπεζας (Ease of Doing business rank)	29
Πίνακας 7	Άμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών	31
Πίνακας 8	Κατηγορίες των Έμμεσων Φόρων	32
Πίνακας 9	Η παραοικονομία ως ποσοστό %ΑΕΠ , Ελλάδα 2014	43
Πίνακας 11	Καταβολή ΦΠΑ	47
Πίνακας 12	Υστέρηση Είσπραξης ΦΠΑ και Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2013	48
Πίνακας 13	Συσχέτιση Μεταξύ Παραοικονομίας, Απασχόλησης σε Πολύ Μικρές επιχειρήσεις (0-9) ατόμων και Αυτοαπασχόληση, 2012	50
Πίνακας 14	Ηφοροδιαφυγή στις επιχειρήσεις	53
Πίνακας 15	Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο	56
Πίνακας 16	Άμεσοι φόροι , Έμμεσοι και Μη φορολογικά έσοδα	59
Πίνακας 17	Δημογραφικά στοιχεία	68
Πίνακας 18	Έδρα της επιχείρησης	69
Πίνακας 19	το οικονομικό μέγεθος της επιχείρησης	69
Πίνακας 20	Το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης της χώρας	70
Πίνακας 21	Μέγεθος τη φοροδιαφυγής στην Ελλάδα	70
Πίνακας 22	Είναι κακό να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του	71
Πίνακας 23	Είναι καλό να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του	71
Πίνακας 24	Ποιοι φοροδιαφεύγουν	72
Πίνακας 25	Μείωση φορολογικών συντελεστών	72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 Διάκριση Παραοικονομίας και Φοροδιαφυγής. Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης. Εικόνα 2 Στοιχεία της ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.	31
Εικόνα 3 Παραοικονομία στην Ελλάδα της κρίσης.	33
Εικόνα 4 Φοροδιαφυγή και παραοικονομία.	38
Εικόνα 5 Λαθρεμπόριο Ποτών	42

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ

prodromal crisis stage Στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης ή πρόδρομων συμπτωμάτων:

acute crisis stage: Στάδιο εκδήλωσης – κορύφωσης της κρίσης

chronic crisis stage: Στάδιο των επιπτώσεων

crisis resolution stage: Στάδιο επίλυσης – ομαλοποίησης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα θέματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής αποτελούν βασικά προβλήματα της χώρας μας που έπρεπε να αντιμετωπιστούν πολύ νωρίτερα και πιο αποτελεσματικά ώστε να μη λάβει τέτοια έκταση η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα φαινόμενο, με πολλαπλές συνέπειες για όλους καθώς η παράβαση των νόμων σε συνδυασμό με την ανεπαρκή κρατική λειτουργία θέτουν υποαμφισβήτηση τη δημόσια διοίκηση και γενικότερα τον κρατικό μηχανισμό.

Βασικό αίτημα όλων των πολιτών, των επιχειρήσεων αλλά και των κυβερνήσεων αποτελεί ένα υγιές φορολογικό σύστημα με επιρροή θετική στην οικονομική ζωή της χώρας και των πολιτών, εμπνέοντας εμπιστοσύνη και ενισχύοντας την πάταξη της παραοικονομίας και κάθε παράνομης οικονομικής δραστηριότητας.

Στο πρώτο κεφάλαιο καταγράφεται λεπτομερειακά η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, καθώς και τα αίτια που την προκάλεσαν αλλά και οι επιπτώσεις της τόσο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα όσο και στις υπόλοιπες πτυχές της ζωής των πολιτών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ορίζονται οι όροι της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, αναζητούνται οι κύριοι παράγοντες που ωθούν ένα κράτος σε παράνομες οικονομικές δραστηριότητες και ποιες είναι οι συνέπειες για την οικονομική ζωή της χώρας.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται λεπτομερειακά ο τρόπος εργασίας, της διανομής των ερωτηματολογίων, της συλλογής αποτελεσμάτων και της επεξεργασίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα μέσα από τη βιβλιογραφική και ποσοτική έρευνα που έγινε στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Οικονομική Κρίση

1.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης

Σύμφωνα με το Institute for Crisis Management (ICT- 2001), «η κρίση είναι μία κατάσταση σημαντικής επιχειρηματικής αποσύνθεσης, η οποία έχει σαν επακόλουθο τις αρνητικές αντιδράσεις από όλες τις ομάδες ενδιαφερομένων, εκτεταμένη κάλυψη από τα ΜΜΕ, καθώς και δημόσια εξονυχιστική έρευνα. Η κατάσταση αυτή μπορεί να έχει πολιτική, νομική, οικονομική και κυβερνητική επίδραση στις δραστηριότητές της. (<http://www.teiath.gr/userfiles/laloumis/krisi.pdf>)

Η υπερβολικά μεγάλη ψαλίδα μεταξύ υψηλών και χαμηλών εισοδημάτων, μεταξύ πλούτου και φτώχειας, είναι η βασική αιτία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, έστω και αν αυτή εκδηλώθηκε στην αρχή ως πιστωτική κρίση. Η τεχνητή διόγκωση της αγοραστικής δύναμης με δανεικά για να διατηρηθεί η ενεργός ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών σε ικανοποιητικά επίπεδα είναι το αξεπέραστο δομικό σφάλμα που οδήγησε τον σημερινό καπιταλισμό των χρηματοοικονομικών αγορών σε εμπλοκή. Ο δραστικός περιορισμός των εισοδηματικών ανισοτήτων και η αντικατάσταση των δανεικών με αυθεντικό εισόδημα αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για έξοδο από την οικονομική κρίση και για οικοδόμηση ενός νέου μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης, που θα δίνει έμφαση στο περιβάλλον και στα δημόσια αγαθά συλλογικής κατανάλωσης.

Το βάθος της σημερινής παγκόσμιας η οικονομικής κρίσης είναι πρωτοφανές. Όταν η κρίση ξέσπασε στα τέλη του καλοκαιριού 2007, υπήρχε μία αβεβαιότητα μεταξύ των τραπεζών για την φερεγγυότητα των ομολόγων τους που είχαν επενδυθεί. Σαν αποτέλεσμα, ήταν το μεγάλο πρόβλημα που δημιουργήθηκε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, και οι περισσότεροι αντιλαμβάνονταν την κρίση κυρίως την ρευστότητα. (European Commission, 2009).

1.2 Χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Ο Sharpe W.F., (1963) αναφέρει ότι η οικονομική κρίση αποτελεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που δημιουργεί προβλήματα εξαιτίας της μείωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στην αγορά τις μεταβολές του φορολογικού συστήματος, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή κάθε ανταπόκριση πληρωμής του εξωτερικού χρέους

αλλά και της δραστηριότητας της εισαγωγής αρκετού εξωτερικού κεφαλαίου, την πρόκληση μεγαλύτερης ανεργίας αλλά και πολλών άλλων προβλημάτων.

Μία οικονομική κρίση ακολουθείται κυρίως από την κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς όλες οι τράπεζες αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας και φερεγγυότητας των εργασιών τους, οι άνθρωποι δεν ανταποκρίνονται εγκαίρως και με άμεση δυνατότητα καταβολής των χρηματικών ποσών στις οικονομικές τους δραστηριότητες και οι αγορές των προϊόντων μειώνονται ενώ η ψυχολογία των πολιτών φτάνει σε ένα σημείο που χαρακτηρίζεται αρνητική. Είναι απαραίτητο επομένως να συνεργαστούν όλοι οι αρμόδιοι φορείς κάθε κράτους για την πρόληψη αλλά και αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων που πλήττουν την οικονομία του κράτους. (Κουτσούμπας, 2018).

1.3 Φάσεις της οικονομικής κρίσης Παράδειγμα η οικονομική κρίση του 2008 στην Ελλάδα

Όταν το Σεπτέμβριο του 2008 στις Η.Π.Α, η Lehman Brothers που έφτασε σε τώχευση, τα spreads της TED έφτασαν σε ένα πολύ υψηλό επιτόκιο. Αυτό έκανε επενδυτές ακόμη πιο επιφυλακτικούς απέναντι στις τράπεζες με αποτέλεσμα να γίνεται δυσκολότερο το έργο των τραπεζών στην άντληση των κεφαλαίων μέσω καταθέσεων και μετοχών. Τα ιδρύματα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο ενδέχεται να μην έχουν πλέον χρηματοδότηση και αναγκαστικά προβαίνουν σε πώληση περιουσιακών τους στοιχείων περιορίζοντας έτσι το δανεισμό τους. Έτσι η οικονομική ύφεση αυξάνει τον πιστωτικό κίνδυνο, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται το τραπεζικό κεφάλαιο περαιτέρω. (European Commission, 2009).

Οι φάσεις που διέρχεται μία οικονομική κρίση από την αρχή της εμφάνισής της μέχρι και την κορύφωση περιγράφονται παρακάτω και είναι τέσσερις.

- i. Στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης ή πρόδρομων συμπτωμάτων (prodromal crisis stage).

Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις που καταγράφονται από τις έρευνες των παρατηρητών αυτό το στάδιο αποτελεί το στάδιο συγκέντρωσης όλων των συμπτωμάτων που θα δημιουργήσουν την δυσμενή κατάσταση της οικονομικής κρίσης.

- ii. Στάδιο εκδήλωσης – κορύφωσης της κρίσης (acute crisis stage).

Αποτελεί την πιο έντονη φάση της οικονομικής κρίσης που θα κριθεί και η έκβασή της από τους σωστούς ή λανθασμένους χειρισμούς και κινήσεις από τους αρμόδιους κρατικούς υπευθύνους.

iii. Στάδιο των επιπτώσεων (chronic crisis stage).

Η κρίση έχει επέλθει για τα καλά και οι συνέπειες της μαστίζουν κάθε τομέα της οικονομικής, κοινωνικής και ψυχολογικής κατάστασης των πολιτών. Οι αρμόδιοι έχοντας υπόψη σχέδια απαλλαγής και εξόδου από την οικονομική κρίση προχωρούν στην εφαρμογή τους ώστε να πετύχουν το αποτέλεσμα της συντόμευσης αυτού του σταδίου.

iii. Στάδιο επίλυσης – ομαλοποίησης (crisis resolution stage).

Πρόκειται για το τελευταίο στάδιο που η κρίση ομαλοποιείται και η κατάσταση επανέρχεται στο αρχικό επίπεδο και γίνεται προσπάθεια να αποφευχθούν στο μέλλον παρόμοιες καταστάσεις με τη συνεχή βελτίωση των παραγόντων που συντελούν στην άνοδο της οικονομίας.

Κάθε οικονομικός κύκλος αποτελείται από δύο φάσεις την άνοδο και την πτώση και η κάθε μία από αυτές διακρίνεται σε άλλες μικρότερες διακριτές φάσεις.

Η άνοδος διακρίνεται στην ανάκαμψη και την φάση της υπερθέρμανσης ενώ η κάθοδος, αποτελείται από τη φάση της κάμψης και την φάση της ύφεσης. Κάθε περίοδο των φάσεων έχει ορισμένη διάρκεια με κάποια χαρακτηριστικά που είναι μοναδικά για κάθε φάση.

Η φάση της ανάκαμψης διακρίνεται κυρίως από την αύξηση των επενδύσεων, τα χαμηλά ποσοστά ανεργίας με φυσιολογικό ρυθμό πληθωρισμού. Τη φάση αυτή ακολουθεί η φάση της υπερθέρμανσης που ουσιαστικά πρόκειται για μία υπερβολικά αισιόδοξη επένδυση των επιχειρήσεων, αύξηση των μισθών, μείωση της ανεργίας και όλα τα επακόλουθα μετά από μία πολύ καλή πορεία της οικονομικής κατάστασης ενός κράτους. Η φάση της υπερθέρμανσης χαρακτηρίζεται από υπερεπένδυση, καθώς δημιουργείται υπεραισιοδοξία στους επιχειρηματίες, οι οποίοι προβαίνουν σε υπερβολικές επενδύσεις, φυσιολογική ανεργία λόγω της υπερεπένδυσης και έντονος πληθωρισμός, ως επακόλουθο της μείωσης της ανεργίας. Αντιθέτως, η φάση της κάμψης επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα με κύριο χαρακτηριστικό τη μείωση των επενδύσεων, αύξηση της ανεργίας και γενικότερα μείωση της αγοραστικής δύναμης. Η ύφεση φέρνει μεγαλύτερες μειώσεις μισθών και μία γενικότερη συρρίκνωση λόγω της μειωμένης ζήτησης των αγαθών, που δημιούργησε η ανεργία. (Σφακιανάκης, 1998)

Στην κρίση που ξεκίνησε το 2008 στην Ελλάδα, εκδηλώθηκε έλλειψη ρευστότητας μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καθώς βίωναν ολοένα και πιο σκληρή αγορά για το χρέο που είχαν. Σε αυτή τη φάση, εκδηλώθηκαν ανησυχίες σχετικά με την φερεγγυότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που γινόταν όλο και μεγαλύτερη, αλλά μια συστηματική κατάρρευση θεωρήθηκε απίθανη. Στη συνέχεια ακολούθησε το δημοσιονομικό έλλειμμα και η αύξηση της ανεργίας με το επακόλουθο των μνημοσίων.

1.4 Αίτια των οικονομικών κρίσεων

Οι οικονομικές κρίσεις οφείλονται σε πολλές παραμέτρους και διαφορετικές για κάθε κράτος. *«Κάποιες από τις αιτίες μπορεί να είναι πτώση της αξίας του νομίσματος, πτώση του χρηματιστηρίου, αλλά και πόλεμος, κυβερνητική πολιτική, κοκ.), να εκδηλώνονται σε διαφορετικούς τομείς της οικονομίας (π.χ. χρηματοπιστωτικό τομέα, πραγματική οικονομία, δημοσιονομική διοίκηση, εμπόριο) να λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικό γεωγραφικό επίπεδο (π.χ. εθνικό, περιφερειακό, παγκόσμιο) και να έχουν διαφορετικές επιπτώσεις οικονομικές, κοινωνικές αλλά και πολιτικές(Κατσίκας, 2015).*

Επιπλέον το εξωτερικό χρέος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αίτια των οικονομικών κρίσεων, όταν αυτό δεν εξοφλείται αλλά συνεχίζει να αυξάνεται και να μην αποπληρώνεται. Έτσι λοιπόν, ήλθε στη επιφάνεια η υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου(Βαρουφάκης κ. ά.,2011).

Ωστόσο, και η μείωση της κατανάλωσης αποτελεί ένα σημαντικό χαρακτηριστικό αίτιο μίας οικονομικής κρίσης. Επιπροσθέτως, οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου όταν μειώνονται και κυρίως στον κατασκευαστικό τομέα, πλήττουν την οικονομία μίας χώρας. Η αύξηση του πληθωρισμού και η αύξηση της ανεργίας αποτελούν επίσης σημαντικά αίτια μίας οικονομικής κρίσης (Βαρουφάκης κ. ά.,2011).

1.5 Επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων

Παρόλο που οι μορφές των οικονομικών κρίσεων είναι πολλές και διαφορετικές, ωστόσο οι επιπτώσεις αναφορικά, στις μακροοικονομικές και χρηματοοικονομικές μεταβλητές είναι ίδιες. (Bordo και Meissner, 2016). Εμφανίζονται πολλές απώλειες παραγωγής είναι αφού τα μακροοικονομικά μεγέθη που προαναφέρθηκαν η κατανάλωση, οι επενδύσεις, η βιομηχανική παραγωγή, η απασχόληση, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές πλήττονται αποκτώντας αρνητικό πρόσημο. Η μείωση στην κατανάλωση

και στον ιδιωτικό αλλά και στον δημόσιο τομέα, είναι επτά έως δέκα φορές μεγαλύτερες στις αναπτυσσόμενες οικονομίες που διανύουν οικονομικές κρίσεις. Αυτό σίγουρα προκαλεί μία ύφεση στην οικονομία (Claessens et al, 2012; Claessens και Kose, 2013)

Όμως οι επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων εμφανίζονται και στον δημοσιονομικό τομέα, καθώς τόσο τα έξοδα όσο και το καθαρό δημοσιονομικό κόστος για την επίλυση της χρηματοοικονομικής κρίσης πολλές φορές είναι τόσο μεγάλο που υπερβαίνουντας 50% του ΑΕΠ, προκαλεί μεγάλη ύφεση στην οικονομία της χώρας. (Laeven and Valencia, 2013).

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οδηγούνται σε έλλειψη ρευστότητας και δημιουργούν μία αφερεγγυότητα απέναντι τους πολίτες, περιμένοντας να αυξηθεί η δανειακή τους ικανότητα.

Το δημόσιο χρέος εκτοξεύεται, και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών υποβαθμίζεται (Claessens και Kose, 2013) με την ανεργία να μειώνει το εισόδημα των πολιτών και να προκαλεί αδυναμία στα νοικοκυριά να πληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Έτσι, οι οικονομικές κρίσεις συνδέονται συχνά με κοινωνικές και ανθρωπιστικές κρίσεις (Milio et al, 2014). Η απώλεια του εισοδήματος οδηγεί μεγάλο πληθυσμό ενός κράτους σε μη ευημερία και κατά συνέπεια στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αποτυπώνουν την πραγματική οικονομική κατάσταση μίας χώρας. (Marmot&Bell, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία

2.1 Ορισμοί Φοροδιαφυγής και παραοικονομίας

«Ως φοροδιαφυγή ορίζεται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκεται η μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή η αποφυγή καταβολής βεβαιωμένων φόρων. Η φοροδιαφυγή, ως παράνομη πράξη, καταστρατηγεί διατάξεις φορολογικών νόμων και συνιστά ποινικά κολάσιμη πράξη» (Ernst & Young, 2016)

Κάθε πολίτης με βάση την ελληνική φορολογική νομοθεσία, φοροδιαφεύγει όταν δεν πληρώνει τους φόρους που του αναλογούν.

Πολλές φορές αποκρύπτει και κάποια στοιχεία ώστε να έχει απαλλαγή με αποτέλεσμα όλα αυτά να συνιστούν μία φοροδιαφυγή του πολίτη. Επιπρόσθετα, το λαθρεμπόριο, χαρακτηρίζεται ως μία πράξη φοροδιαφυγής, επειδή κατά την εκτέλεσή του εισάγονται ή εξάγονται προϊόντα χωρίς την πληρωμή ανάλογων φόρων στο τελωνείο και επιβαρύνεται το Ελληνικό Δημόσιο ή η Ευρωπαϊκή Ένωση από κάθε τέτοια παράνομη ενέργεια. Άλλες μορφές φοροδιαφυγής μπορεί να αποτελέσουν και αυτές οι ενέργειες των φυσικών προσώπων, κατά κύριο λόγο των αυτοαπασχολούμενων και σε μικρότερο βαθμό των μισθωτών, καθώς προβαίνουν σε απόκρυψη στοιχείων και αφορούν την απόκρυψη χρημάτων από άλλες πηγές που δεν δηλώνονται με αποτέλεσμα να μην καταγράφεται και επίσημα το συνολικό ποσό που πρέπει να φορολογηθεί. <https://www.dianeosis.org/>

Η φοροδιαφυγή πραγματοποιείται και στα φυσικά πρόσωπα στο εισόδημα σε είδος, στα εισοδήματα από ενοίκια, στα εισοδήματα από κινητές αξίες, στο εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις, στο εισόδημα από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος και στο

εισόδημα από εμπορικές, βιοτεχνικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, β) στα νομικά πρόσωπα, γ) στον κατασκευαστικό τομέα, δ) στο ΦΠΑ, ε) στον φόρο μεταβίβασης ακινήτων, στ) στις κληρονομίες, δωρεές και γονικές παροχές, ζ) στους δασμούς και τα τέλη εισαγομένων, η) στον ΕΦΚ, η) τα κέντρα διασκέδασης και καταστήματα ψυχαγωγίας, θ) στις τουριστικές επιχειρήσεις, ι) στα σωματεία, κ) στον κλάδο της υγείας (Τάτσος Ν., 1987).

Ακόμη, ένας ορισμός για την έννοια της θεωρείται της φοροδιαφυγής είναι αυτός του Department of the Treasury του 1983.

Η φοροδιαφυγή σύμφωνα με το Department of the Treasury αποτελεί:

«Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε με βάση την ισχύουσα νομοθεσία να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιαδήποτε λόγο δεν δηλώνεται».

Άλλη θεωρία για την φοροδιαφυγή δίνεται από τον (Κανελλόπουλος Κ.Α, 1995), που υποστηρίζει την φοροδιαφυγή ως « Το τμήμα εκείνο των έμμεσων και άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο αυτό δεν φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο».

Ο (Παυλόπουλος, 1987) θεωρεί την φοροδιαφυγή ως «φόροι οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στον κράτος λόγω παροχής φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα».

Ο όρος παραοικονομία ή ανεπίσημη οικονομία, περιλαμβάνει όλες τις αδήλωτες οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες, αν και παράγουν προστιθέμενη αξία, δεν καταγράφονται στις επίσημες εκτιμήσεις του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ)¹

Μπορεί οι δύο έννοιες να μην είναι ταυτόσημες αλλά οι δραστηριότητες στην παραοικονομία έχουν ως αποτέλεσμα τη διαφυγή έμμεσων ή άμεσων φόρων, δημιουργώντας στο κράτος απώλεια εσόδων. Πολλοί συγχέουν τις δύο έννοιες επειδή και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται παράνομη δραστηριότητα. Το άτομο που ακολουθεί την φοροαποφυγή, εκμεταλλεύεται κάθε δυνατότητα και στοχεύει στην αποφυγή της επιβάρυνσης αποβλέποντας στην αποφυγή της φορολόγησης. Ακόμη

¹ Schneider, F. and C.C. Williams (2013), The Shadow Economy, The Institute of Economic Affairs.

κοινό στοιχείο των δύο εννοιών αποτελεί η στέρηση της καταβολής φόρων από το Δημόσιο. Η φοροδιαφυγή ουσιαστικά αποτελεί μέρος της παραοικονομίας αφού πρόκειται ουσιαστικά για μία «κλοπή», από το Δημόσιο εφόσον δεν καταγράφεται κάποιος φόρος στους εθνικούς λογαριασμούς και παρατηρείται και απώλεια φορολογικών εσόδων.

Εικόνα 1 Διάκριση Παραοικονομίας και Φοροδιαφυγής. Πηγή: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/03/Tax_Evasion_diaNEOsis_Upd_17_03_2017.pdf

Παραδείγματα:

- ✓ Όταν ένα φυσικό πρόσωπο δεν δηλώνει στη φορολογική του δήλωση ότι το ακίνητο που διαθέτει το εκμισθώνει γιατί έτσι αυξάνεται το συνολικό του εισόδημα και πρέπει να πληρώσει αντίστοιχους φόρους.
- ✓ Όταν ένα φυσικό πρόσωπο, που παρόλο επαγγελματικά πρέπει να υποβάλλεται σε πληρωμή για Φ.Π.Α., δεν κάνει σχετική έναρξη επαγγέλματος, και αποκρύπτει τη δήλωση Φ.Π.Α. που του αντιστοιχεί, εξαπατώντας ουσιαστικά το Δημόσιο συμφέρον αφού δεν πληρώνει τον φόρο. Η πράξη αυτή αυτή αποτελεί και νομικά αλλά και ηθικά μία παρανομία και αναγνωρίζεται γενικά ως επαρκής βάση για τη λήψη μέτρων αντίδρασης τόσο στο ουσιαστικό φορολογικό όσο και στο ποινικό δίκαιο. (Βελέντζας Γ. , 2004).

2.2 Παραοικονομία

«Η παραοικονομία καλύπτει την οικονομική δραστηριότητα η οποία δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς. Πρέπει να σημειωθεί πως η ερμηνεία αυτή αποτελεί μέρος

του ευρύτερου ορισμού της παραοικονομίας/μαύρης οικονομίας, κατά την οποία εμπεριέχονται νόμιμες (π.χ. αδήλωτη εργασία σε νόμιμες δραστηριότητες και δυνάμει καταγραφόμενες) αλλά και μη νόμιμες δραστηριότητες (π.χ. λαθρεμπόριο, κλοπές και άλλες παράνομες δραστηριότητες). Κατά συνθήκη, η ανάλυση και η μέτρηση της παραοικονομίας εστιάζουν στις νόμιμες δραστηριότητες, καθώς οι παράνομες έχουν χαρακτηριστικά και κίνητρα διαφορετικής φύσης»(Ernest & Young, σελ. 8,2016).

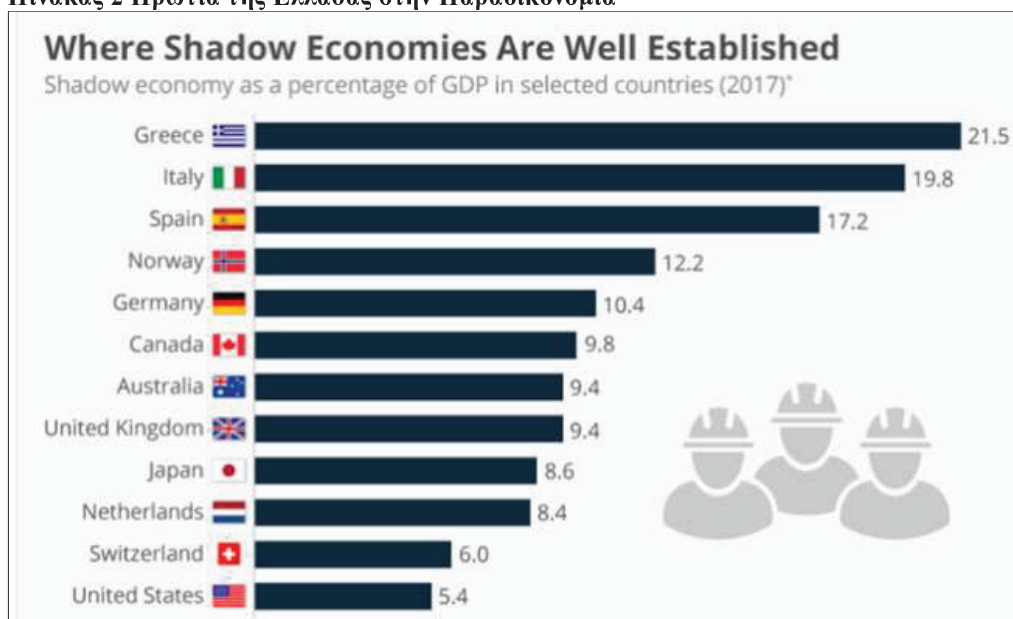
Μεταξύ της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής τα όρια είναι πραγματικά μικρά και αυτό γιατί και τα δύο ζητήματα αφορούν το φορολογικό σύστημα για τον υπολογισμό της έκτασης της παραοικονομίας. Και οι δύο έννοιες αποτελούν παράνομες πράξεις με μεγάλες επιπτώσεις στο μέγεθος του ΑΕΠ και γενικότερα στην οικονομία εμποδίζοντας να υπάρχει μία πραγματική εικόνα για την πραγματική οικονομία.

Ο καθηγητής Παυλόπουλος ονομάζει την παραοικονομία ως : «*το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικότητων που έχουν υιοθετηθεί), πλην όμως για διάφορους λόγους δεν καθίσταται δυνατό να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως*». (Βαβούρας, 1990, σελ 162).

Η παραοικονομία της Ελλάδας έχει φτάσει σε ένα μεγάλο ποσοστό ξεπερνώντας μάλιστα και το ένα πέμπτο του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση στην έρευνα του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένων Οικονομικών Ερευνών του γερμανικού πανεπιστημίου του Τίμπινγκεν. Το μέγεθος της παραοικονομίας έφτασε σε μεγάλο βαθμό στα χρόνια της χρηματοπιστωτικής κρίσης σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) σε έρευνά του για το Παράνομο Εμπόριο το 2012-2014. Τα χρόνια αυτά η χρηματοπιστωτική κρίση είχε πολύ μεγάλες επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας και πολλοί ήταν αυτοί που δεν δήλωναν στη δορολογική τους δήλωση το πραγματικό εισόδημα. Μέσα από τον παρακάτω πίνακα γίνεται φανερό ότι η Ελλάδα έχει ποσοστό 21,5% επί του ΑΕΠ στην παραοικονομία, η Ιταλία 19,8%, η Ισπανία 17,2%, η Νορβηγία 12,2% και η Γερμανία με 10,4%.²

² Η Ελλάδα πρψτιάζ την παραοικονομία, διαθέσιμο από τη διεύθυνση <http://www.capital.gr/oikonomia/3235844/protia-stin-paraoikonomia-gia-tin-ellada-sto-1-5-tou-aep-tis-xoras> Τελευταία ανάκτηση 30/8/2018

Πίνακας 2 Πρωτιά της Ελλάδας στην Παραοικονομία

Πηγή:<http://www.capital.gr/oikonomia/3235844/protia-stin-paraoikonomia-gia-tin-ellada-sto-1-5-tou-aep-tis-xoras>.

Η έκταση της παραοικονομίας ενός κράτους σχετίζεται άμεσα με την φοροδιαφυγή αφού αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα μη πληρωμής φόρων επομένως το εισόδημα του κράτους μειώνεται και κατά επέκταση και η οικονομική του ανάπτυξη. Στον παρακάτω πίνακα οι οικονομικές συναλλαγές που αφορούν την παραοικονομία καταχωρούνται ως εξής:

Πίνακας 3 οι οικονομικές συναλλαγές που αφορούν την παραοικονομία

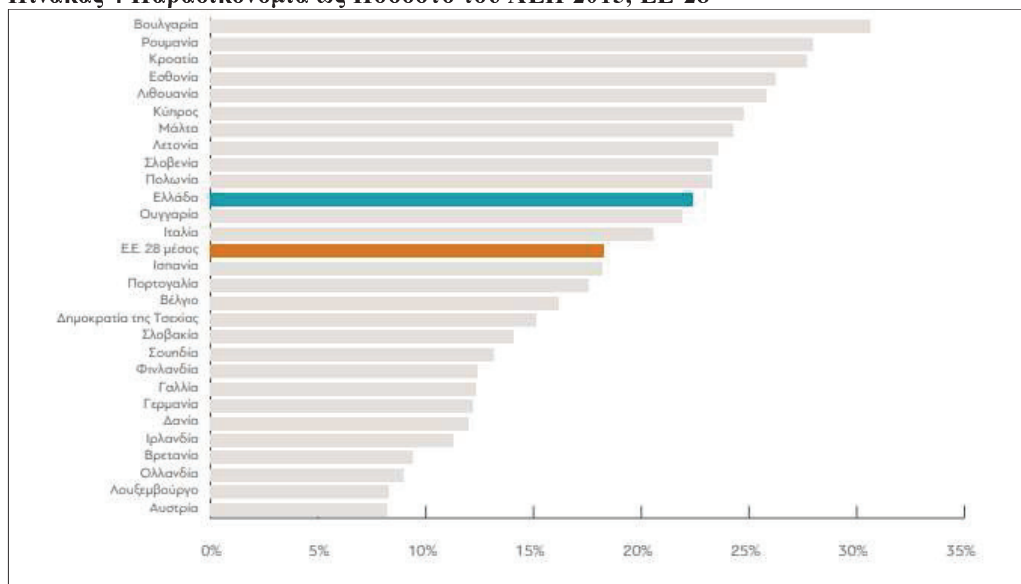
Είδος δραστηριότητας	Χρηματικές συναλλαγές	Μη χρηματικές συναλλαγές
Παράνομες δραστηριότητες	Εμπόριο κλεμμένων προϊόντων. Παραγωγή και εμπόριο ναρκωτικών. Παράνομη πορνεία και πορνογραφία. Παράνομα τυχερά παιχνίδια. Λαθρεμπόριο. Πλαστογραφία. Τοκογλυφία	Αντιπραγματισμός ναρκωτικών, κλεμμένων προϊόντων κ.α. Παραγωγή ναρκωτικών για ίδια χρήση. Τακτικές και περιορισμένης κλίμακας κλοπές από τους χώρους εργασίας για ίδια χρήση
Νόμιμες δραστηριότητες	Μη δηλωμένο εισόδημα από αυτοαπασχόληση. Εισοδήματα από μη δηλωμένη εργασία που σχετίζονται με νόμιμα αγαθά και υπηρεσίες	Αντιπραγματισμός νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών.

Πηγή: Βαβούρας Ι, Μανώλας Γ, (2004), «Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο», εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, σελ 26

Η παραοικονομία επιδρά στην δημοσιονομική πολιτική και στην οικονομική ζωή κάθε χώρας. Η ύπαρξή της επιδρά στις αυξήσεις των φόρων και της μείωσης των δαπανών στην επίσημη παραγωγή. Οι αισιόδοξες εκτιμήσεις στην αρχή της κρίσης χρέους για το μέγεθος και τη διάρκεια της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας ενδεχομένως σχετίζονται και με την υποεκτίμηση του ρόλου της παραοικονομίας.³

³ Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα , Διαθέσιμο από τη διεύθυνση <http://www.eea.gr/gr/el/articles/paraoikonomia-kai-forodifugi-stin-ellada>, Τελευταία ανάκτηση 30/08/2018

Πίνακας 4 Παραοικονομία ως Ποσοστό του ΑΕΠ 2015, ΕΕ-28

Πηγή: Schneider F, (2015), Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT

2.3 Ποιο είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Έχει παρατηρηθεί ότι από το 2010 μέχρι σήμερα, ο συνολικός τζίρος από τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού στην Ελλάδα παρουσιάζει μία μείωση κάθε χρόνο εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα για το 2015 τα εκτιμώμενα συνολικά έσοδα ανέρχονται σε €49,5 δισ., κατά περίπου 12% λιγότερα από τα συνολικά έσοδα του 2010 (Ernest & Young, 2016).

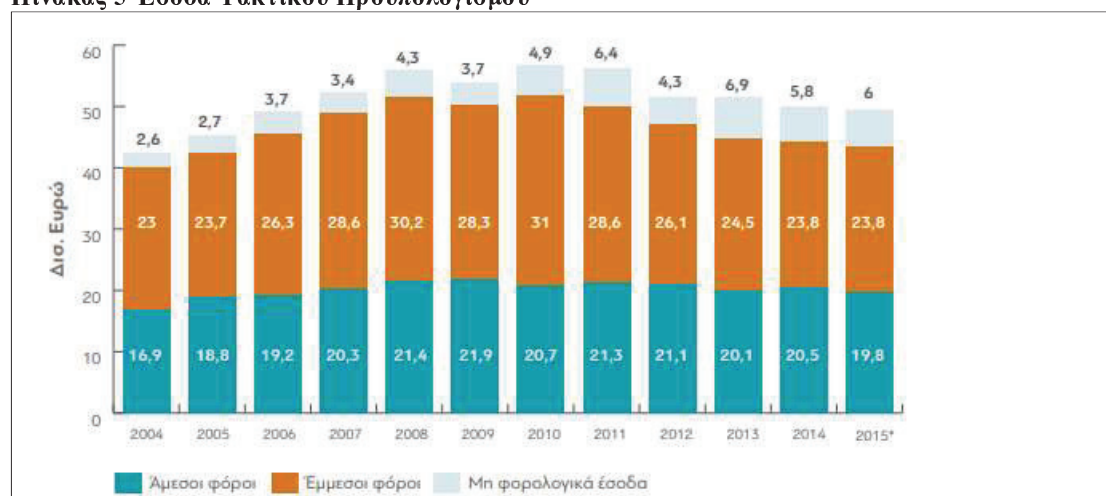
Από αυτά το 40% του συνόλου (€19,7 δισ.) είναι άμεσοι φόροι και το 48% του συνόλου (€23,7 δισ.) έμμεσοι, ενώ το υπόλοιπο αφορά έσοδα που δεν ανήκουν στην κατηγορία των φορολογικών εσόδων, όπως τα έσοδα από τις αποκρατικοποιήσεις. Η Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ, όπως διαφαίνεται στα

παρακάτω γραφήματα παρουσιάζει μία ύφεση στα φορολογικά έσοδα ποσοστό του ΑΕΠ(Ernest & Young, 2016).

Στην Ελλάδα το ποσοστό της φοροδιαφυγής είναι πολύ μεγαλύτερο κατά κανόνα γύρω στις 4-5 μονάδες πάνω από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα χρόνια της κρίσης μειώνεται, πάντως, ένα φαινόμενο που κατά κανόνα ισχύει πανευρωπαϊκά.

Για το 2015 υπολογίστηκε γύρω στο 22,4% του ΑΕΠ, δηλαδή σχεδόν 40 δις.

Πίνακας 5 Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Πηγή: Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/03/Tax_Evasion_diaNEOsis_Upd_17_03_2017.pdf

2.4 Παράγοντες που ευνοούν την φοροδιαφυγή

Οι κυριότεροι παράγοντες που βοηθούν στην ανάπτυξη και την διατήρηση της φοροδιαφυγής είναι οι παρακάτω:

2.4.1. Υπερβολική φορολόγηση

2.4.1.1 Το ύψος των φορολογικών συντελεστών.

Πίνακας 6 Φορολογικοί συντελεστές φυσικών και νομικών προσώπων σε χώρες της ΕΕ & συνολική κατάταξη της Παγκόσμιας Τράπεζας (Ease of Doing business rank)

Συνολικός φορολογικός συντελεστής για επιχειρήσεις	Ευκολία στην επιχειρηματικότητα	Ease of Doing business rank)	Ανώτατοι συντελεστές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (περιλαμβάνονται εισφορές αλληλεγγύης)%	Συνολικός φορολογικός συντελεστής για επιχειρήσεις (% κερδών) Συνολική κατάταξη μεταξύ 190 χωρών
Αυστρία	51,8	22	50	

Κύπρος	22,7	53	35
Δανία	24	3	55,8
Βέλγιο	57,1	52	53,7
Βουλγαρία	27,1	50	10
Γαλλία	62,8	31	50,2
Συνολικός φορολογικός συντελεστής για επιχειρήσεις Συνολική κατάταξη μεταξύ 190 χωρών (Ευκολία στην επιχειρηματικότητα)	Ease of Doing business rank) Ανώτατοι συντελεστές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (περιλαμβάνονται εισφορές αλληλεγγύης)%	Συνολικός φορολογικός συντελεστής για επιχειρήσεις (% κερδών) Συνολική κατάταξη μεταξύ 190 χωρών	
Ελλάδα	51,7	67	48
Ιρλανδία	26	17	18
Ισπανία	46,9	28	45
Γερμανία	48,9	20	47,5
Ιταλία	48	46	48,8
Μάλτα	43,9	84	35
Ολλανδία	40,7	32	52
Νορβηγία	37,5	8	38,7
Πολωνία	40,7	27	32
Ρουμανία	38,4	45	16
Σλοβακία	51,6	39	25
Ηνωμένο Βασίλειο	30,7	7	45
Κροατία	20,6	51	47,2
Λουξεμβούργο	20,5	63	43,6
Πορτογαλία	39,8	29	56,5
Σλοβενία	31	37	50
Σουηδία	49,1	10	57,1
Τσεχία	50	30	15
Φινλανδία	38,4	13	51,6
Ουγγαρία	46,5	48	15
ΕΕ-28			39
ΕΑ			42

Όπως παρουσιάζεται και στον παραπάνω πίνακα, η Ελλάδα έχει αρκετά υψηλούς συντελεστές στην εταιρική φορολογία, αλλά συγκριτικά με τις άλλες χώρες δεν έχει μεγάλη διαφορά. Σχετικά με τον φόρο εισοδήματος, η Ελλάδα βρίσκεται πάνω από τον μέσο όρο στην ΕΕ αλλά και στην ευρωζώνη οι ανώτεροι φορολογικοί συντελεστές σε άλλες χώρες εφαρμόζονται για μεγαλύτερα εισοδήματα, συγκριτικά με την Ελλάδα

2.4.1.2 Άμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών

Επειδή η φορολογία στην Ελλάδα αποτελεί σήμερα ένα από τα μείζονα προβλήματα των επιχειρήσεων είτε είναι μικρού μεγέθους, είτε είναι μεσαίου, είτε μεγάλου όλοι οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων προσπαθούν να ανταπεξέλθουν όσο το δυνατό καλύτερα. Οι δυσκολίες της οικονομικής κρίσης άγγιξαν τους επιχειρηματίες που έχοντας να πληρώσουν και τους φόρους σαν φυσικά πρόσωπα αλλά και τους φόρους σαν επιχείρηση πολλές φορές αναγκάζονται να οδηγηθούν στην φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή. Οι επιχειρηματίες πρέπει να πληρώσουν μεταξύ των άλλων φόρων και έναν φόρο που ονομάζεται (ΦΕΦΠ), σύμφωνα με τον οποίο φορολογούνται τα κέρδη τους. Ο παρακάτω πίνακας περιγράφει τους άμεσους φόρους σύμφωνα με τον (Τσάτσος, 2001).

Πίνακας 7 Άμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΦΟΡΩΝ				
ΦΟΡΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΤΟΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ	ΛΟΙΠΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	ΚΛΗΡΩΝΟΜΙΩΝ ΔΩΡΕΩΝ	ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΥΠΕΡ ΤΡΙΤΩΝ	ΤΕΛΗ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΔΟΜΕΣ	ΑΚΙΝΗΤΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ	ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΤΩΝ	Φ.Ε.Φ.Π.	Φ.Ε.Ν.Π	ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΤΙΜΑ - ΠΟΙΝΕΣ
ΛΟΙΠΟΙ ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ

Πολύ σημαντική διαφορά προκύπτει από τους φόρους Φ.Ε.Φ.Π. και Φ.Ε.Ν.Π. που αναφέρονται στις Α.Ε., τις Ε.Π.Ε., τους ομίλους κ.α. που είναι πιο οργανωμένες από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

2.4.1.3 Έμμεσοι φόροι φορολόγησης των επιχειρηματιών

«Οι έμμεσοι φόροι περιλαμβάνουν τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στην αλκοόλη, τον καπνό και την ενέργεια. Οι νομοθετικές δραστηριότητες της ΕΕ έχουν ως στόχο τον συντονισμό και την εναρμόνιση της νομοθεσίας για τον ΦΠΑ, καθώς και την εναρμόνιση των φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται στην αλκοόλη, τον καπνό και την ενέργεια, ώστε να διασφαλίζεται η ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς»⁴.

Η επιβολή των φόρων αναφέρεται στα προϊόντα και το κράτος εισπράττει τους φόρους από τους παραγωγούς οι οποίοι με τη σειρά τους προχωρούν στη μεταβίβαση των φόρων στους καταναλωτές με αύξηση των τιμών. Οι έμμεσοι φόροι ανάλογα με το προϊόν ταξινομούνται σε φόρους που ανφέρονται στους : α) δασμούς, β) στους φόρους για τις εισαγωγές και εξαγωγές γ) φόρους κατανάλωσης δ) φόρους για κάθε είδος συναλλαγής. Η ευρωπαϊκή Ένωση έχει ψηφίσει τα τελευταία χρόνια, σημαντικούς νόμους με τους οποίους από την συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, έχει υλοποιήσει σημαντικές αλλαγές. Μια απ' αυτές είναι οι κυριότεροι έμμεσοι φόροι που ισχύουν σήμερα και στην Ελλάδα είναι: ο φόρος προστιθέμενης αξίας, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων και οι δασμοί.

Ο παρακάτω πίνακας διακρίνει τους έμμεσους φόρους στις ανάλογες κατηγορίες: .

Πίνακας 8 Κατηγορίες των Έμμεσων Φόρων

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΦΟΡΩΝ				
ΓΕΝΙΚΟΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	Φ.Π.Α.	ΧΑΡΤΟΣΗΜΟ	ΦΟΡΟΣ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΕΝΟΠΟΙΗΜ ΕΝΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ
ΠΑΡΑΛΟΓΙΑΚΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΦΟΡΟΙ	ΚΑΠΝΟΥ	ΟΙΝΟΠΝΕΥΜ ΑΤΩΔΩΝ ΠΟΤΩΝ	ΥΓΡΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩ Ν	-

⁴ http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_2.6.11.pdf Τελευταία ανάκτηση 11/10/2018

ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΕΛΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΦΟΡΟΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
ΦΟΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ
ΛΟΙΠΟΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ ΥΠΕΡ ΤΡΙΤΩΝ
ΕΣΟΔΑ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΤΩΝ
ΠΡΟΣΑΥΞΗΣΕΙΣ, ΠΡΟΣΤΙΜΑ

Πηγή : Τάτσος Ν.,(2001): «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα» , εκδόσεις Παπαζήσης

2.4.2 Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας

Με τον όρο φορολογικό σύστημα μιας χώρας, προσδιορίζεται το σύνολο των φορολογικών νόμων που έχουν ισχύ για κάποιο χρονική περίοδο, υπακούοντας σε κάποιους κανόνες ιδεολογικής, οικονομικής και οικονομικής υφής. Δυστυχώς η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα και ειδικά στο χώρο των επιχειρήσεων με τους πολλαπλούς φόρους δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και βοήθησαν στην ανάπτυξη της φοροδιαφυγής και ειδικότερα στην περίπτωση των γενικών φόρων κατανάλωσης. Επομένως και οι υψηλοί συντελεστές φορολογίας είναι από τα σημαντικότερα αίτια που επιβάρυναν το φορολογικό καθεστώς της χώρας και κατά συνέπεια τους ίδιους τους επιχειρηματίες ώστε να αποκτήσουν σημαντικούς λόγους απόκρυψης των αντιστοιχών συναλλαγών(Τζούμας, 2009).

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για την διάθρωση και την λειτουργία της φοροδιαφυγής. Οι φόροι δεν είναι όλοι αντιληπτοί και η λειτουργία του συστήματος διαφέρει στον τρόπο επιβολής για κάθε

φόρο. Για παράδειγμα, αν αν φόρος κατανάλωσης αποδοθεί σε κάποιο προϊόν στη διάρκεια που παρασκευάζεται, τότε θα είναι πιο εύκολη και η δυνατή η φορολόγησή του γιατί οι επιχειρήσεις στο στάδιο της βιομηχανοποίησης είναι λιγότερες και τηρούν κατά κανόνα καλύτερα λογιστικά στοιχεία και γίνεται πιο εύκολα ο έλεγχος

2.4.2.1 Γραφειοκρατία

Σύμφωνα και με τον ΟΟΣΑ, μία από τις αιτίες της αναποτελεσματικής λειτουργίας της Διοίκησης, με αποτέλεσμα να ακολουθεί και ένα προβληματικό σύστημα σχετικά με τις φορολογικές παραβάσεις και φοροδιαφυγής, αποτελεί και η οργάνωση του δημοσίου τομέα. Η Ελλάδα καθυστέρησε σε μεγάλο βαθμό για την μηχανογραφημένη φορολογική της υπηρεσία και μόλις το 2013 έγινε η πρώτη προσπάθεια ηλεκτρονικής υποβολής φορολογικών δηλώσεων, ενώ μια σειρά από διαδικασίες εξακολουθούν να απαιτούν φυσική παρουσία των φορολογούμενων στις υπηρεσίες της φορολογικής διοίκησης (OECD, 2013).

Δυστυχώς αυτό σε συνδυασμό με τη έλλειψη της διαλειτουργικότητας των Πληροφοριακών Συστημάτων οδήγησε σε μία χαώδη γραφειοκρατική διαδικασία με προβλήματα στις αρμοδιότητες του καθενός, στην απροσωπία, στην έλλειψη ικανών στελεχών και την εξέλιξη ατόμων χωρίς τις απαραίτητες ικανότητες, δημιουργώντας έτσι προβλήματα που εξακολουθούν να υπάρχουν, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.

2.4.2.2 Μη εφαρμογή των νόμων εξαιτίας των συχνών αλλαγών

Οι αλλεπάλληλες αλλαγές στους νόμους δεν φέρνουν πάντα τα προσδοκώμενα αποτελέσματα καθώς οι νόμοι δεν προλαβαίνουν να εφαρμοστούν. Δημιουργείται ένα κλίμα αστάθειας απέναντι στο κράτος από τις επιχειρήσεις και τους επιχειρηματίες που τους οδηγεί στην απόκρυψη των εσόδων τους.

2.4.3 Αδιαφάνεια της Διαχείρισης Δημοσίων Εσόδων

2.4.3.1 Σπατάλη του δημοσίου Χρήματος

Από τα σημαντικότερα αίτια που επικρατεί χρόνια στο ελληνικό κράτος είναι η σπατάλη του δημοσίου χρήματος, αφού πολλοί είναι αυτοί που λόγω της θέσης που κατείχαν δεν έλεγχαν ουσιαστικά τη σωστή διαχείριση των χρημάτων με αποτέλεσμα πολλά ελλείμματα στους προϋπολογισμούς του κράτους. Τα τελευταία χρόνια, στην εποχή της οικονομικής κρίσης που βιώνει το ελληνικό δημόσιο τα πράγματα και προκειμένου να εξασφαλιστούν τα χρήματα που έχουν σπαταληθεί εφρμίζονται νόμοι που οδηγούν στην αύξηση των φορολογικών μέτρων. Οι επιχειρήσεις είναι μέρος των

εσόδων για την κάλυψη αυτών των προϋπολογισμών με αποτέλεσμα πολλοί επιχειρηματίες να οδηγούνται στην φοροδιαφυγή.

Η σπατάλη του δημοσίου χρήματος, έχει συνέπει και στην φορολογική συνείδηση ιδιαίτερα των ιδιωτικών φορέων, που νιώθουν την αδικία από τον κρατικό μηχανισμό. Όταν οι συναλλαγές σε μια οικονομία γίνονται περισσότερο σε είδος (πχ προϊόντα), η φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη από ότι όταν οι συναλλαγές γίνονται με χρήματα. Επίσης, όταν υπάρχουν πολλές μικρές επιχειρήσεις που δεν υπάρχει οργάνωση λογιστικά, τότε υπάρχει μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή.

(Γκουμπανιτσάς, 2011)

2.4.3.2 Δωροδοκία –Χρηματισμός

Χαρακτηριστικό ενός συστήματος φοροδιαφυγής αποτελεί και η δωροδοκία ή όπως αλλιώς λέγεται ο χρηματισμός πολλών υπαλλήλων που κατέχουν ανώτερες διοικητικές θέσεις, προκειμένου να εξυπηρετήσουν κάποια συμφέροντα αατόμων που είναι παράνομη η δραστηριότητά τους. Χρειάζονται δύο πρόσωπα για την προσφορά και την αποδοχή δωροδοκιών. Σε μερικές χώρες ο πολιτισμός της δωροδοκίας επεκτείνεται σε κάθε πτυχή της δημόσιας ζωής, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη την λειτουργία των επιχειρήσεων χωρίς την δωροδόκηση (που τα προσχήματα την παρουσιάζουν ως φιλοδωρήματα). <https://el.wikipedia.org/>

Η δωροδοκία είναι από τις πιο συχνές αιτίες που καταφεύγουν πολλές επιχειρήσεις σε κάθε δραστηριότητα που σχετίζεται με τη δημόσια ζωή και πρέπει να παρακαμφθούν νόμοι και διατάξεις ώστε να αποφευχθούν πληρωμές ή άλλες υποχρεώσεις των επιχειρήσεων που τους επιβαρύνουν, κυρίως οικονομικά, απέναντι στο δημόσιο. Οι παρανομίες αυτές από τους ανώτερους υπαλλήλους του κράτους αλλά και από τις επιχειρήσεις πρέπει να εκλείψουν και να σταμτήσουν οι ληστρικές δραστηριότητες εναντίον του δημοσίου χρήματος με τον κατάλληλο έλεγχο από τον κρατικό μηχανισμό.

2.4.4 Η ατιμωρησία

Δυστυχώς η εξάλειψη των ποινών για την φοροδιαφυγή και γενικότερα η ατιμωρησία αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα που υποθάλπει την φοροδιαφυγή.

2.4.4.1 Επιβολή προστίμων

Η φοροδιαφυγή ενός πολίτη ή μιας επιχείρησης εξαρτάται από έναν ή και περισσότερους παράγοντες και κυρίως το ύψος των φορολογικών συντελεστών για το αν το κράτος λειτουργεί αποτελεσματικά σχετικά με τους μηχανισμούς είσπραξης των φόρων, και ποιες είναι οι ποινές στα άτομα ή στις επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν.

2.4.4.2 Παραγραφή-Περαίωση

Η παραγραφή αποτελεί ένα θεσμό σύμφωνα με τον οποίο κάθε αιτούμενος δεν διώκεται δικαστικά καθώς έχει αιτηθεί την παραγραφή των φορολογικών του υποθέσεων. Στις περιπτώσεις της φοροδιαφυγής υπάρχει και 20ετής παραγραφή, αφού σύμφωνα με την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και την πρόσφατη γνωμοδότηση του ΝΣΚ 268/2017, η 20ετής παραγραφή ακόμη και να έχει αναδρομική ισχύ από το 2012 και μετά. Η νομοθετική πρόβλεψη για την αναδρομική εφαρμογή της διάταξης για τα έτη 2008-2011 κρίθηκε αντισυνταγματική.

Η Περαίωση ΦΠΑ αποτελεί ένα θεσμό του κρατικού μηχανισμού ώστε κάθε επιχείρηση που έχει πρόβλημα με την εφορία να μπορεί να το ρυθμίσει με την καταβολή ενός ποσού που θα οριστεί για την κάθε επιχείρηση ξεχωριστά και θα κλείσει τον κύκλο αυτό των φορολογικών του προβλημάτων (Γεωργά, 2015).

Έτσι και οι επιχειρήσεις βγαίνουν κερδισμένες αλλά και το κράτος που αναλαμβάνει να εισπράξει τα χρήματα που θα πληρώσουν αφού με την κίνηση αυτή θα εισπράξει κάποιο φόρο από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που χρωστάνε.

2.4.5 Ο τρόπος κατανομής των φόρων.

Πολλοί φορολογούμενοι εξαιτίας της άνιση κατανομής των φορολογικών υποχρεώσεων μόνο σε κάποιες κοινωνικές τάξεις αντιδρούν στην καταβολή των φόρων με τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό παρατηρείται κυρίως στο χώρο των επιχειρήσεων όπου επιχειρήσεις που είναι νόμιμες απέναντι στις φορολογικές τους υποχρεώσεις αρχίζουν να φοροδιαφεύγουν αγανακτώντας με τον φορολογικό κώδικα και γιατί λειτουργεί διαφορετικά σε κάποιους και έτσι αποφεύγουν τη φορολογική τους επιβάρυνση. (Γεωργά, 2015).

2.4.6 Η απραξία των προσώπων της πολιτικής ζωής για την επίλυση του θέματος.

Το θέμα της φοροδιαφυγής απασχολεί όλη την πολιτική ζωή του τόπου και αρχικά η αλλαγή πρέπει να έρθει από τους ίδιους τους πολιτικούς κάθε χώρας αλλάζοντας

νοοτροπία για μία δημοσιονομική εξυγίανση, περιορίζοντας τις παρατυπίες και τις ατιμωρισίες για να είναι μικρότερο το κόστος προσαρμογής που πρέπει να γίνει με σκοπό την αναπτυξιακή επίδοση της οικονομικής πορείας της χώρας.

2.4.7 Έλλειψη κατάλληλων τεχνολογικών εφαρμογών και θα υπάρξει συνεχής ενημέρωση για κάθε οικονομική δραστηριότητα των πολιτών.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, η σταδιακή πορεία και εξέλιξη αν Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης καταγράφεται στη διεθνή βιβλιογραφία ως Government 1.0, Government 2.0, Government 3.0 κλπ.

«Στα επόμενα επτά χρόνια, αξιοποιώντας το δυναμικό των ΤΠΕ ως καταλύτη ανάπτυξης και εργαλείο σύγχρονης διακυβέρνησης, η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, θα ανακτήσει την εμπιστοσύνη αν κοινωνίας και θα καταστεί πιο αποδοτική και παραγωγική, παρέχοντας αν πολίτες και αν επιχειρήσεις πολιτοκεντρικές και συνεχώς αναβαθμιζόμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες».⁵

Αν όλα τα Πληροφοριακά συστήματα του δημόσιου τομέα συνεργαστούν, τότε τα επί μέρους πληροφοριακά συστήματα θα μπορούν μέσα από τη διαλειτουργικότητα να ανταλλάσσουν πληροφορίες για κάθε οικονομική δραστηριότητα των πολιτών με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς και τα συστήματά τους θα διαλειτουργούν για την παροχή της αποφυγής της φοροδιαφυγής. Στην παρακάτω εικόνα καταγράφονται τα στοιχεία εκείνα που κρίνονται απαραίτητα για μία σωστή ηλεκτρονική διακυβέρνηση με νομομότητα και διαφάνεια χωρίς την φοροδιαφυγή και την παραοικονομία.

⁵Στοιχεία Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Διαθέσιμο από τη διεύθυνση <http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2014/02/stratigiki-ilektron.-diakyv.-teliko-pdf1.pdf> Τελευταία ανάκτηση 30/08/2018

Εικόνα 2 Στοιχεία της ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
 Πηγή: <http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2014/02/stratigiki-ilektron.-diakyn.-teliko-pdf1.pdf>

Φοροδιαφυγή παρατηρείται ακόμη και στον ΦΠΑ, ένας φόρος που η ύπαρξή του αποτελεί την αποφυγή της φοροδιαφυγής και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους όπως η διακίνηση εμπορευμάτων από χώρες της Ε.Ε. με ψεύτικα τιμολόγια, με την ανταλλαγή φορολογικών στοιχείων με εικονικό περιεχόμενο μεταξύ επιχειρήσεων, με δήλωση πωλήσεων προς τα νησιά επειδή έχουν διαφορετικό συντελεστή που έχουν χαμηλό συντελεστή ΦΠΑ ενώ στην πραγματικότητα δεν έχουν πραγματοποιηθεί εκεί, με εικονικά τιμολόγια προμηθευτών, με εικονικά παραστατικά έχοντας πολύ μικρότερα ποσά από τα πραγματικά. (Καλυβιανάκης, 1993)

Εικόνα 3 Παραοικονομία στην Ελλάδα της κρίσης. Πηγή www.google.gr

2.4.8 Υπερβολική Φορολόγηση

2.4.8.1 Τεκμήρια φορολόγησης

Το τεκμήριο αποτελεί έναν τρόπο του κρατικού μηχανισμού να οδηγήσει στην εμφάνιση των πραγματικών εισοδημάτων όλων των πολιτών και να παταχθεί η φοροδιαφυγή. Κάθε πολίτης πρέπει να προσέξει το δηλωθέν εισόδημα συγκριτικά με τα χρήματα που έχει ξοδέψει ώστε τα νούμερα των εξόδων του να ανταποκρίνονται στα έσοδά του. Αν τα χρήματα που ξοδεύει ένα φορολογούμενος πολίτης είναι περισσότερα από αυτά που δηλώνει, υποχρεωτικά, αναπροσαρμόζει το εισόδημά του βάσει των εξόδων του. Αυτό το καινούριο εισόδημα που ορίστηκε εξαιτίας του τεκμηρίου που ονομάζεται τεκμαρτό εισόδημα.

«Επιπρόσθετα, με το σχέδιο νόμου «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής» προβλέπονται μια σειρά από αμάχητα τεκμήρια σε περίπτωση μεταφοράς της κατοικίας εκτός Ελλάδος, τα οποία έχουν ως συνέπεια την φορολόγηση του προσώπου για το παγκόσμιο εισόδημά του»⁶.

⁶ <https://seodi.gr> ‘ Η θέσπιση από το φορολογικό νομοθέτη αμάχητων τεκμηρίων: μέσο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής ή περιορισμός της δικαστικής προστασίας των φορολογουμένων’ Τελευταία ανάκτηση 13/10/2018

Η ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να εφαρμόσει ένα ικανοποιητικό φορολογικό σύστημα για την πάταξη της φοροδιαφυγής, έχει συγκεντρωθεί στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υπέρβαση της κρίσης υπό την έννοια τόσο της αύξησης των φορολογικών εσόδων με σκοπό την μη περαιτέρω αύξηση των φόρων, όσο και γενικότερα να υπερασπιστεί το φορολογικό της σύστημα και να οδηγήσει το κράτος στην εξυγίωση και την ανάπτυξη. Μολονότι η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής συνιστά έναν απόλυτα θεμιτό σκοπό, ωστόσο τα υιοθετούμενα μέτρα δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού αυτού παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα των φορολογουμένων.(<https://seodi.gr>).

2.4.8.2 Άδικη φορολογική κλίμακα

Η οικονομική κρίση έχει επιφέρει πολλές δυσκολίες στους πολίτες με την φορολογία και την κλίμακα που εντάσσεται ο καθένας σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια. Πολλοί θεωρούν ότι αποτελεί μεγάλη αδικία η άδικη φορολογική κλίμακα που έχει επιβληθεί μέσα από τα νομοσχέδια ώστε να αντιμετωπιστούν τα έξοδα αλλά και τα έσοδα του κράτους. Θεωρείται επιτακτική ανάγκη η θέσπιση μίας αντικειμενικής φορολογικής κλίμακας που να μην κάθε πολίτης θα πληρώνει τον φόρο που του αναλογεί, αλλά δεν πρέπει σε καμία περίπτωση οι φορολογούμενοι πολίτες να φορτώνονται με συνεχείς φόρους, γεγονός που αποτελεί μη αντιμετωπίσιμο πρόβλημα για κάθε πολίτη που δεν μπορεί να ανταπεξέλθει και έτσι να φοροδιαφεύγει και να φοροαποφευγει για να επιβιώσει.

2.4.9 Έλλειψη Παιδείας

2.4.9.1 Επιχειρηματική Ηθική

Στις μεγάλες επιχειρήσεις, διακρίνεται η ιδιοκτησία από τη διοίκηση της επιχείρησης και αυτό γιατί η λήψη αποφάσεων στις επιχειρήσεις επηρεάζουν μεγάλες μάζες εργαζομένων, προμηθευτών, κ.λπ. και ανδεικνύουν τα προβλήματα που δημιουργούνται. Μέσα λοιπόν από την διοικητική λειτουργία και ειδικότερα την «επιχειρηματική ηθική» κάθε επιχείρηση έχει ως σκοπό την επίλυση των προβλημάτων της ώστε να προαχθεί στην κοινωνία η πρόοδος, η δημιουργικότητα αλλά και το επιχειρηματικό κέρδος. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι κάθε κοινωνία επιδιώκει την ανταπόκριση της επιχείρησης απέναντι στις υποχρεώσεις που αναφέρθηκαν μέσα από σειρά μέτρων και πράξεων.

Στην Ελλάδα, υπάρχουν επιχειρήσεις μικρές και η στάση των ιδιοκτητών-διοικητών των επιχειρήσεων, προσδιορίζει τη συμπεριφορά τους απέναντι στους πολίτες καθώς και την εύρυθμη λειτουργία των αγορών από τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους. Σύμφωνα με έρευνα που έγινε το 2006 σε δείγμα 1728 μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα διαπιστώθηκε ότι η επιχειρηματική ηθική σχετίζεται άμεσα με την κοινωνική ηθική, το εκπαιδευτικό και το οικογενειακό περιβάλλον, καθώς και το επίπεδο μόρφωσης των επιχειρηματιών. Η έρευνα έδειξε ότι εάν το επίπεδο της επιχειρηματικής ηθικής είναι χαμηλό, το εκπαιδευτικό και το οικογενειακό περιβάλλον αυξάνουν την πιθανότητά της να βελτιωθεί.⁷

2.4.9.2 Φορολογική Συνείδηση

Η φορολογική συνείδηση αποτελεί έναν ισχυρό παράγοντα που επηρεάζει το μέγεθος της φοροδιαφυγής σε μεγάλο βαθμό. Δυστυχώς οι μεγάλοι φορολογικοί συντελεστές, οι μικρές αμοιβές των εργαζόμενων και γενικότερα οι μεγάλες αδικίες που παρατηρούνται οδηγούν στην φοροδιαφυγή, δηλαδή την απόκρυψη εισοδημάτων, γεγονός που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δεινά του φορολογικού συστήματος της χώρας. Παλιότερες μελέτες έδειξαν ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην χώρα μας ανέρχεται περίπου στο 40% του ΑΕΠ. Επιβάλλεται επομένως κάθε ελεγκτικός κρατικός μηχανισμός ώστε να παταχθεί κάθε φοροδιαφυγή. Το σημαντικότερο για την αναμόρφωση του ελληνικού φορολογικού συστήματος, αποτελεί η ενίσχυση της φορολογικής συνείδησης κάθε ατόμου ώστε να παταχθεί η διαφθορά, η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή αλλά και η παραοικονομία και να υπάρξει διαφάνεια αλλά και η κοινωνική συνοχή. (Προύντζου, 2018).

Το 2013 καθιερώθηκε μία πολιτική είσπραξης φόρων και παροχές προς τους φορολογούμενους καθώς το υπουργείο Οικονομικών/Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, με ειδικό λογαριασμό στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατατίθενταν χρηματικά ποσά που προέρχονταν από εγκληματικές δραστηριότητες κατά του ελληνικού Δημοσίου. Αυτά τα χρήματα με κατάλληλη νομοθεσία, Ν. 4270/2014 αποτέλεσαν έσοδα του προϋπολογισμού στο έτος που κατατίθενται και προορίζονται για την ικανοποίηση των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια θεσμοθετήθηκε η επιβράβευση των συνεπών φορολογούμενων καθώς το κράτος χορηγεί κίνητρα εφάπαξ εξόφλησης ή τμηματικής καταβολής

⁷ Έρευνα με θέμα την Επιχειρηματική Ηθική στην Ελλάδα, Γ., Μήτρου και Δ., Καραγιάννης Διαθέσιμο από τη διεύθυνση <http://www.kathimerini.gr>, Τελευταία ανάκτηση 10/10/208

βεβαιωμένων οφειλών (π.χ. Ν. 4321/2015) ή προτρέπει τους πολίτες να δηλώσουν εκουσίως τα εισοδήματα που τα έχουν αποκρύψει.

Επομένως η καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης με τρόπους καινοτόμους και μεθόδους που επιβραβεύουν τους συνεπείς πολίτες δημιουργείται ένα αίσθημα εμπιστοσύνης μεταξύ φορολογικής διοίκησης και πολιτών.

2.5 Παράγοντες που ευνοούν την Παραοικονομία

Αρκετοί είναι οι λόγοι ύπαρξης της παραοικονομίας αλλά κυρίως ευθύνονται τέσσερις κύριοι παράγοντες:

- ✓ Πολλά άτομα έχοντας αποταμιεύσει χρήματα προσπαθούν με δραστηριότητες που εκλείπει η διαφάνεια να μην καταβάλλουν τους φόρους καθώς και την εξοικονόμηση πόρων από τη μη εμπλοκή στη γραφειοκρατία.
- ✓ Αρκετοί πολίτες δεν εμπιστεύονται το ελληνικό κράτος αλλά και τους συμπολίτες τους.
- ✓ Αρκετοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι υπάρχει πολύ μικρή πιθανότητα ανίχνευσης της δραστηριότητάς τους και επομένως και την πιθανότητα σύλληψης, λόγω των ανεπαρκών μέσων της Φορολογικής Διοίκησης προς έλεγχο και τιμωρία των παραβατών.
- ✓ Επειδή πολλές συναλλαγές πραγματοποιούνται με μετρητά είναι δύσκολο να γίνουν αντιληπτοί.
- ✓ Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η παραοικονομία εφαρμόζονται κάποια μέτρα τα οποία διακρίνονται σε ευρεία μέτρα και τα κατά προσέγγιση μέτρα. Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται οι εκτιμήσεις και η μη παρατηρούμενη οικονομία στους εθνικούς λογαριασμούς. Στα δεύτερα μέτρα κατατάσσονται εκτιμήσεις που βασίζονται σε έρευνες δημοσκοπήσεων, η αυτοαπασχόληση, ο αριθμός εργαζομένων που δεν εντάσσονται στην κατηγορία των εραπασχολούμενων με όλες τις νόμιμες προϋποθέσεις και οι μετανάστες που κατά κύριο λόγο είναι παράνομοι.

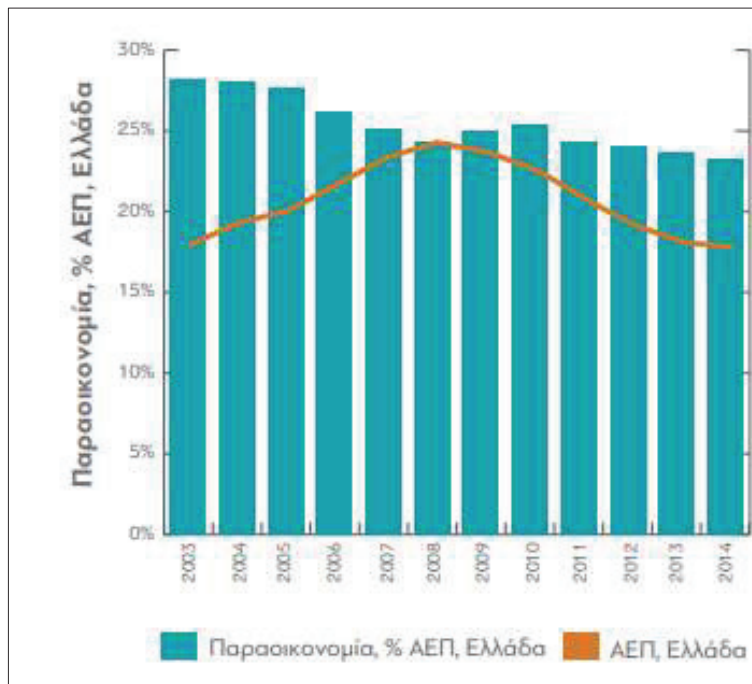
Μεγάλος και σημαντικός παράγοντας που ενισχύει και αναπτύσσει την παραοικονομία αποτελεί κυρίως η αδήλωτη εργασία. Στα χρόνια της κρίσης μειώνεται, πάντως, ένα φαινόμενο που κατά κανόνα ισχύει πανευρωπαϊκά. Όμως το ποσοστό της

παραοικονομίας είναι δύσκολο να καταγραφεί και αυτό γιατί η παραοικονομία είναι εμφανής στις περιπτώσεις που οι δαπάνες των ατόμων ή των επιχειρήσεων είναι μεγαλύτερες από το συνολικό δηλωθέν εισόδημα. Η παραοικονομία είναι ένα φαινόμενο που υπάρχει σε πολλές χώρες και αυτό σημαίνει ότι δύσκολα μπορεί μία χώρα να εφαρμόσει σωστά την πολιτική της όταν παρατηρείται μεγάλη παρανομία στο εσωτερικό της.

Πρόκειται ουσιαστικά για μία δεύτερη οικονομία αφού αποτελεί μία οικονομική δραστηριότητα η μη πληρωμή των φόρων και αποφυγή πολλών κρατικών περιορισμών (Βαβούρας και Μανωλάς, 2004).

Η φοροδιαφυγή όμως δεν είναι ταυτόσημη με την παραοικονομία, γιατί η παραοικονομία περιλαμβάνει και κάποιες άλλες δραστηριότητες που δεν ανήκουν στην φοροδιαφυγή. Σύμφωνα με τον (Κορομηλά, 2009) το φαινόμενο της παραοικονομίας έχει πολλές αρνητικές συνέπειες αφού οι φόροι είναι ανύπαρκτοι και το εισόδημα που προκύπτει από τις συναλλαγές δεν δηλώνεται επίσημα με αποτέλεσμα το ΑΕΠ που παρουσιάζει η χώρα να είναι διαφορετικό από την πραγματική κατάσταση. Αυτό βέβαια δημιουργεί και μία πλάνη σε άλλες καταστάσεις όπως στην εξωτερική πολιτική και οικονομία της χώρας και οδηγεί σε λάθος συμπεράσματα, για τις πολιτικές που θα ακολουθηθούν. Επίσης, με την παραοικονομία ευνοείται και η φοροδιαφυγή και έτσι το κράτος φαίνεται ότι έχει μειωμένα φορολογικά έσοδα και μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα.

Πίνακας 9 Η παραοικονομία ως ποσοστό %ΑΕΠ , Ελλάδα 2014

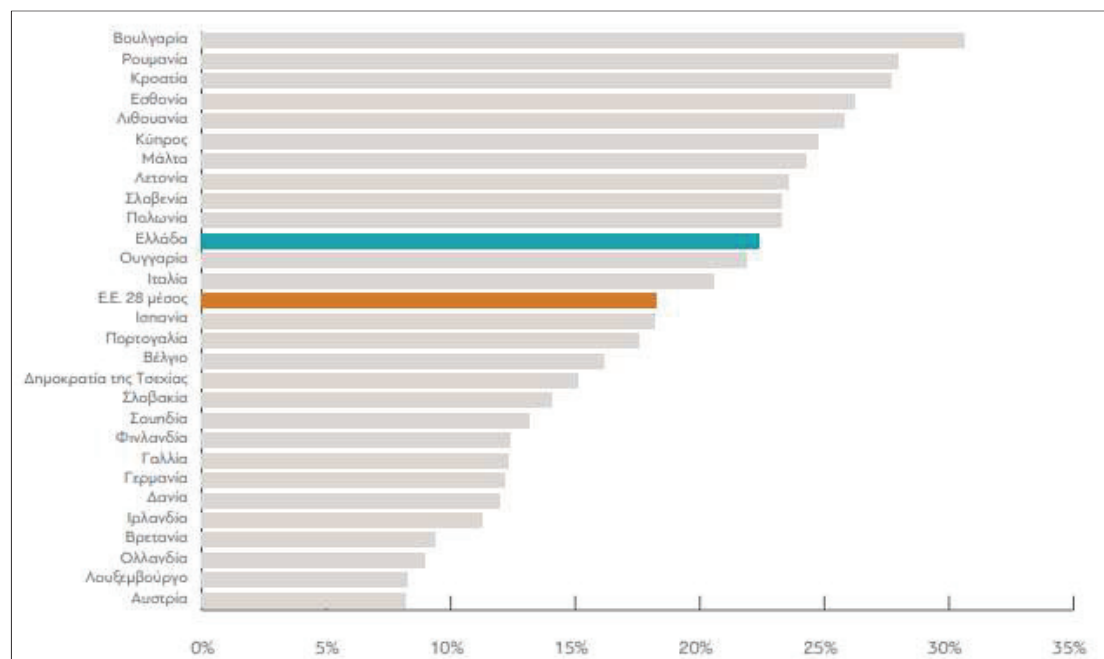

Πηγή: <https://www.dianeosis.org>

Η τάση της παραοικονομίας που παρουσιάζεται στην Ελλάδα, παρόλο που είναι μεγαλύτερη από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, δείχνει να αυξάνεται κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης, μετά το 2011 εμφανίζει όμως μία πτώση.

Σύμφωνα με διαφορετικές μελέτες, η έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα άγγιξε ένα ποσοστό της τάξεως του 20%-30% του ΑΕΠ και είναι από τα μεγαλύτερα σε επίπεδο ανεπτυγμένων οικονομιών. Για τη χρονική περίοδο 1999-2010, μετά από έρευνα εκτιμάται ότι το μέγεθος της παραοικονομίας άγγιξε το ποσοστό 27% του ΑΕΠ, συγκριτικά με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, που έφτανε το 20,2%. Σύμφωνα με στοιχεία πρόσφατων μελετών, το μέγεθος της παραοικονομίας της Ελλάδας το 2015 υπολογίζεται ότι ανήλθε περίπου στο 22,4% του ΑΕΠ, κάτι το οποίο μεταφράζεται σε περίπου €40 δισ. (Ernst & Young, 2016).

Πίνακας 10 Παραοικονομία ως Ποσοστό του ΑΕΠ 2015, ΕΕ-28

Πηγή: Schneider F. (2015) Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments, mimeo, Department of Economics, Johannes Kepler University & EUROSTAT

Μεγάλη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η έκταση της παραοικονομίας είναι μεγαλύτερη στις νότιες χώρες τη ΕΕ συγκριτικά με την Ανατολική και τη Δυτική Ευρώπη.

2.6 Συνέπειες των παραπάνω φαινομένων

Η φοροδιαφυγή έχει αρνητικές συνέπειες στην οικονομία μιας χώρας και στην επίτευξη των στόχων της. Η φοροδιαφυγή επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών και στη συνέχεια όλη την οικονομία του κράτους, την προσφορά και τη ζήτηση της απασχόλησης, την κατανομή του χρήματος, το επίπεδο και τον ρυθμό των εισαγωγών και των εξαγωγών (Καθαροπούλου, 2018).

Αρχικά με την φοροδιαφυγή δεν ισχύει η δίκαιη κατανομή των φορολογικών εισφορών που έχει σαν στόχο κάθε κράτος. Εφόσον το κράτος δεν έχει όλα τα χρήματα που είχε υπολογίσει ότι θα λάβει τότε αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Έτσι, αναγκάζεται είτε να αυξήσει τους φόρους, είτε να μειώσει τις δαπάνες σε διάφορους τομείς της οικονομίας, είτε να δανειστεί. Οι φορολογούμενοι που πληρώνουν κανονικά τους φόρους που τους αναλογούν επηρεάζονται αρνητικά και έτσι βαθμιαία

εξαπλώνεται η φοροδιαφυγή σε όλο και μεγαλύτερο αριθμό πολιτών. Επίσης, υπάρχει ανισότητα μεταξύ των πολιτών γιατί ορισμένα επαγγέλματα έχουν τη δυνατότητα της φοροδιαφυγής ενώ κάποια άλλα δεν την έχουν. Αποτέλεσμα είναι ότι οι πολίτες που δεν μπορούν να φοροδιαφεύγουν πληρώνουν τα περισσότερους φόρους από ότι κανονικά θα έπρεπε συγκριτικά με αυτούς που φοροδιαφεύγουν(Καθαροπούλου, 2018).

Οι συνέπειες αυτές είναι πολύ σημαντικές για την οικονομία μιας χώρας και γι' αυτό το λόγο ο στόχος των περισσότερων κυβερνήσεων είναι να περιορίσουν όσο το δυνατόν τη φοροδιαφυγή.

Εκτός όμως από αυτές τις αρνητικές συνέπειες της φοροδιαφυγής υπάρχουν πολλοί που υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει και κάποιες θετικές συνέπειες. Η φοροδιαφυγή βοηθάει τα άτομα και τις επιχειρήσεις να αποταμιεύσουν και με αυτόν τον τρόπο επέρχεται πιο γρήγορα η οικονομική ανάπτυξη.

2.7 Η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Σύμφωνα με την έρευνα που δημοσιεύτηκε στη διεύθυνση https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/ τον Ιούνιο του 2016 η έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα δεν είναι γνωστή σε όλο το μέγεθος αφού σύμφωνα με τις έρευνες τα έσοδα που καταγράφονται επίσημα από τη δραστηριότητα των φυσικών προσώπων κυμαίνονται από 1,9% ως 4,7% του ΑΕΠ ετησίως με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλο πρόβλημα. Από το ΦΠΑ, το ΑΕΠ υπολογίζεται ότι χάνει 3,5% και μεγάλες απώλειες υπάρχουν από την παράνομη εισαγωγή των ποτών και καυσίμων φτάνοντας σε ποσοστό 0,5% του ΑΕΠ. Το ίδιο πρόβλημα απώλειας εσόδων διαπιστώνεται και με τα νομικά πρόσωπα, φτάνοντας η φοροδιαφυγή σε ένα υψηλό ποσοστό από 6% ως 9% του ΑΕΠ, δηλαδή ανάμεσα σε €11 και €16 δισ. το χρόνο(www.dianeosis.org)

Συγκεκριμένα, για το έτος 2012, η Ελλάδα κατείχε την Πέμπτη θέση μεταξύ των χωρών που παρουσίασαν έλλειμμα ΦΠΑ, αγγίζοντας το ποσοστό (33,4%), ενώ το 2013, βρέθηκε στην τέταρτη θέση, με ποσοστό 34% Γενικότερα η Ελλάδα από το 2009 παρουσίασε πολύ μεγάλο έλλειμμα με τιμές το 2009 και 2010 να φτάσει το 34% και

το 30% αντίστοιχα, ενώ το 2011 σημειώθηκε το μεγαλύτερο έλλειμμα, σε ποσοστό 38%⁸.

Η έρευνα των (Artavani N., Morse A. and Tsourtsoura M. 2015) έφερε στην επιφάνεια συμπεράσματα με μεγάλα ποσά που αφορούσαν το μη δηλωθέν εισόδημα το έτος €28,2 δισ. Με την εφαρμογή 40% συντελεστή φόρου στο μη δηλωθέν εισόδημα, υπολόγισαν ότι από την δραστηριότητα αυτή το ελληνικό κράτος είχε απώλεια περίπου €11,2 δισ. Με βάση τους παραπάνω υπολογισμούς η απώλεια του ποσού επί του ΑΕΠ το 2009 ανέρχονται σε 4,7% του ΑΕΠ.

Εικόνα 4 Φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Πηγή: www.google.gr

Η παρακάτω έρευνα περιγράφει τη διαφορά μεταξύ των πραγματικών εσόδων από το μέγεθος του ΦΠΑ αλλά και το σχεδιασμό των εσόδων σύμφωνα με τις μελέτες και τις προσδικίες των κρατών της ΕΕ. Αυτό βέβαια ήταν μία πολύ σημαντική αιτία να προχωρήσει η ΕΕ σε διαμόρφωση του σχεδίου για τη σωστή καταβολή του ΦΠΑ για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Όλες οι χώρες της ΕΕ προχώρησαν στην υιοθέτηση ενός σχεδίου δράσης για τη δημιουργία ενιαίου χώρου ΦΠΑ στην ΕΕ, αποφασίζοντας τα επόμενα βήματα προς ένα οριστικό καθεστώς ΦΠΑ για το διασυνοριακό εμπόριο στην Ένωση με αποτελέσματα ανάλογα των προσδοκιών τους. (www.dianeosis.org)

⁸ https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece

Πίνακας 11 Καταβολή ΦΠΑ

Table 3.8. Greece: VAT Revenue, VTTL, Composition of VTTL, and VAT Gap, 2010-2014 (EUR million)

Greece	2010	2011	2012	2013	2014
VTTL	22370	23522	19781	18940	17602
o/w liability on household final consumption	14940	16602	14424	13886	13087
o/w liability on government and NPISH final consumption	780	834	780	693	484
o/w liability on intermediate consumption	2231	2205	2095	1910	1836
o/w liability on GFCF	4058	3494	2220	2187	1957
o/w net adjustments	361	386	261	265	238
VAT revenue	15958	15021	13713	12593	12676
VAT GAP	6412	8501	6068	6347	4926
VAT GAP as a percent of VTTL	29%	36%	31%	34%	28%
VAT GAP change since 2010					-1pp

Highlights

- In 2014, Greece marked a considerable reduction in its relatively high VAT Gap. The increase in VAT compliance was accompanied by a significant decrease of the VAT base and effective rate, which led to an over 7 percent decrease in the VTTL.
- No systemic changes to the applicable rates were introduced to the Greek VAT system in 2014.

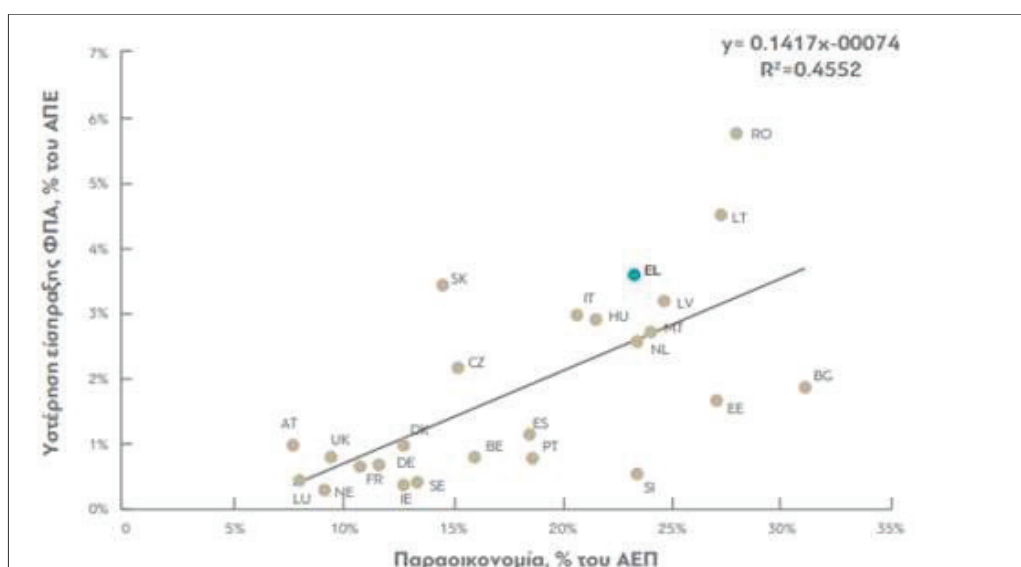
Πηγή: <https://www.dianeosis.org>

Το σχέδιο δράσης που χρηματοδοτήθηκε από την ΕΕ έφερε ικανοποιητικά αποτελέσματα σε ορισμένες χώρες της ΕΕ για την πάταξη της φοροδιαφυγής σημειώνοντας μία σημαντική πρόοδο στην ικανότητα είσπραξης του ΦΠΑ, προστατεύοντάς το από κάθε απάτη και εξασφαλίζοντας ένα καλύτερο σύστημα φορολογίας στις επιχειρήσεις.

Συγκριτικά με το 2013, το έλλειμμα ΦΠΑ του 2014 μειώθηκε κατά 2,5 δισ. ευρώ. Όμως κάθε χώρα έχει διαφορετική τιμή στο έλλειμμα του ΦΠΑ και στην επίδοσή της σχετικά με τη συμμόρφωση με το καθεστώς ΦΠΑ. Περίπου 18 κράτη μέλη βελτίωσαν την επίδοσή τους, ενώ οκτώ κράτη μέλη δεν μπόρεσαν να εισπράξουν περισσότερα έσοδα ΦΠΑ από ό,τι το προηγούμενο έτος.⁹

⁹ <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/30864>

Πίνακας 12 Υστέρηση Είσπραξης ΦΠΑ και Παραοικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2013

Πηγή: Eurostat Schneider

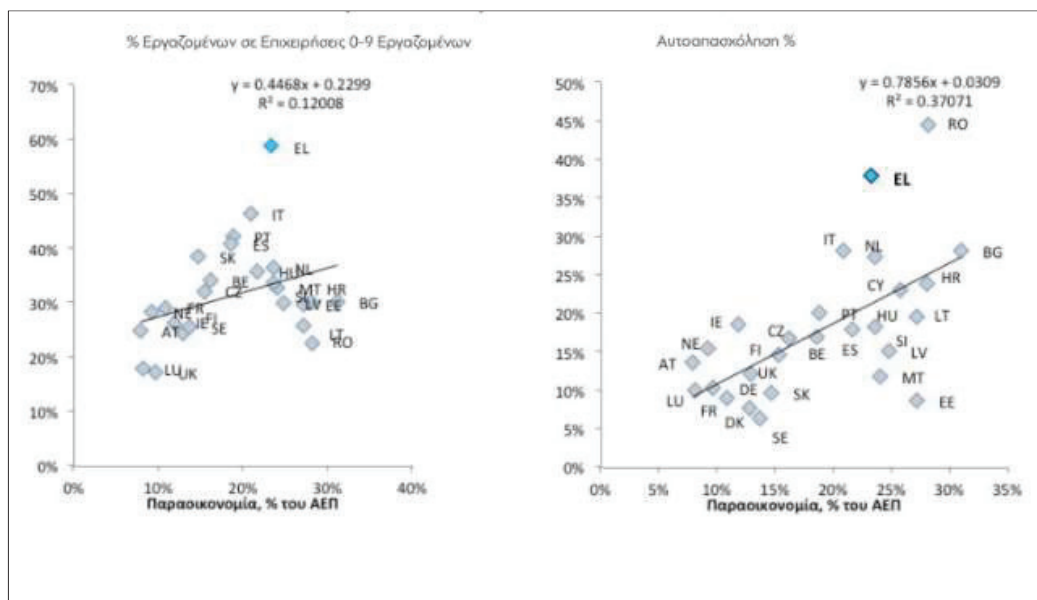
2.7.1 Φυσικά πρόσωπα και φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα μείζον θέμα που αντιμετωπίζει το φορολογικό σύστημα τόσο για τα φυσικά πρόσωπα όσο και για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους. Βέβαια η φοροδιαφυγή στους μισθωτούς είναι πιο εύκολα αναγνωρίσιμη καθώς η δήλωση των εισοδημάτων τους υπάρχει δηλωμένη πλέον μέσα από στο Πληροφοριακό Σύστημα και η διασταύρωση γίνεται εύκολα και γρήγορα και η ανακριβής δήλωση των εισοδημάτων τους παρατηρείται σε πολύ μικρότερο ποσοστό. Αντίθετα οι αυτοαπασχολούμενοι είναι εκείνοι που δηλώνουν λιγότερα εισοδήματα όπως παρατηρήθηκε σε έρευνες και μάλιστα φτάνουν σε ποσοτό 57%-58,6%, σε αντίθεση με το ποσοστό των μισθωτών, το οποίο ανέρχεται μόλις σε 0,5%-1%

«Στην Ελλάδα το ποσοστό της αυτοαπασχόλησης είναι διπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (34%). Οι απασχολούμενοι σε πολύ μικρές επιχειρήσεις (0-9 ατόμων) στην Ελλάδα είναι διπλάσιοι από ό,τι ισχύει στην Ε.Ε., ένα ιλιγγιώδες 59%. Το δε ποσοστό των εργαζομένων σε μεγάλες επιχειρήσεις (με πάνω από 250 υπαλλήλους) είναι μόλις 13% για την Ελλάδα, έναντι 33% της Ε.Ε. Το πρόβλημα εδώ είναι ότι οι μικρές επιχειρήσεις μπορούν πιο εύκολα να απασχολούν αδήλωτους εργαζόμενους,

αποφεύγοντας την καταβολή φορολογικών και ασφαλιστικών εισφορών, ενώ κόβουν σπανιότερα αποδείξεις και αποδίδουν λιγότερο ΦΠΑ»¹⁰.

Πίνακας 13 Συσχέτιση Μεταξύ Παραοικονομίας, Απασχόλησης σε Πολύ Μικρές επιχειρήσεις (0-9) ατόμων και Αυτοαπασχόληση, 2012

Πηγή <https://www.dianeosis.org>

Είναι γενικά αποδεκτό ότι τα άτομα με μεγαλύτερα εισοδήματα πληρώνουν και μεγαλύτερους φόρους στην Ελλάδα. Παράλληλα υπάρχει και ένα ποσοστό πολιτών που δηλώνουν βέβαια ένα υψηλό εισόδημα αλλά μπορούν να φοροδιαφεύγουν με διάφορους τρόπους, όπως την ίδρυση offshore εταιρειών, shell corporations, trusts και άλλων νομικών οντοτήτων. Στην Ελλάδα, για την φοροδιαφυγή αυτών των πολιτών χρησιμοποιείται κυρίως η μεταβίβαση ακινήτων σε εταιρείες που βρίσκονται εκτός χώρας αλλάζοντας και την κατοικία φορολογίας.

Λαθρεμπόριο Ποτών, Καπνικών Προϊόντων (Τσιγάρων) και Καυσίμων

Η έρευνα του IOBE (2013) για τα ποτά και τα τσιγάρα στην Ελλάδα έδειξε ότι η φοροδιαφυγή ανέρχεται σε μεγάλο ποσοστό αφού εκτιμάται ότι τουλάχιστον 8,2 εκατ. φιάλες το 2012, διακινούνταν χωρίς την εισπραξη Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης Οινοπνευματωδών Ποτών (ΕΦΚΟΠ).¹¹

¹⁰ <http://www.aoth.edu.gr/news/oikonomia/item/502-forodiatfigi-ellada-ereuna> Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα

¹¹ KPMG (2015), Project Sun, A study of the illicit cigarette market in the European Union, Norway and Switzerland, 2014 Results, σελ. 8.

Εικόνα 5 Λαθρεμπόριο Ποτών Πηγή: www.google.gr

Η μη πληρωμή του ΕΦΚΟΠ έφτασε τα €41,8 εκατ. Και το ποσό που χάθηκε από την είσπραξη φόρων από την εμπορία του τσίπουρου, ήταν επίσης πολύ μεγάλο και μάλιστα εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ, το συνολικό ποσό από τη μη είσπραξη ΕΦΚΟΠ, εξαιτίας του λαθρεμπορίου, αντιστοιχεί σε 0,05% του ΑΕΠ σε όρους 2012.

Αναφορικά με την παράνομη οικονομική δραστηριότητα στα τσιγάρα και στον καπνό σύμφωνα με την ετήσια έρευνα της KPMG στην Ελλάδα το 2014 τα τσιγάρα που διακινήθηκαν παράνομα έφτασαν σε 4,43 δισ. Τεμάχια http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_13022018_REP_GR.pdf

Εικόνα 6 Λαθρεμπόριο Καπνικών προϊόντων. Πηγή: www.google.gr

2.7.2 Νομικά πρόσωπα και φοροδιαφυγή

Εκτός από τα φυσικά πρόσωπα υπάρχουν και τα νομικά πρόσωπα, τα οποία μέσα από τεχνητούς μεθόδους φοροδιαφεύγουν και απαλλάσσονται από φορολογικές επιβαρύνσεις. Ο πιο γνωστός τρόπος αποφυγής της φορολογίας είναι τα εικονικά τιμολόγια στοχεύοντας και στη μείωση του φόρου αλλά και του εισοδήματος, με πολλές εικονικές ζημιές.

2.7.3 Μεγάλες επιχειρήσεις

Οι μεγάλες επιχειρήσεις πληρώνουν βέβαια σε μεγάλο ποσοστό τους φόρους τους αλλά πάντα αναπτύσσεται η φοροδιαφυγή σε μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις. Περίπου το 60% του παγκόσμιου εμπορίου πραγματοποιείται σε μεγάλους πολυεθνικούς κύκλους όπου υπάρχουν μεγάλα περιθώρια φοροαποφυγής. Κάθε χρόνο υπάρχει ένα ποσοστό κοντά στο 4-10% του φόρου εισοδήματος των επιχειρήσεων παγκοσμίως που δεν πληρώνει τους φόρους. Η αντιμετώπιση του φαινομένου αποτελεί μεγάλη πρόκληση και απαιτεί τη συνεργασία και τη συντονισμένη δράση των αρχών πολλών χωρών και διακρατικών οργανισμών. <https://www.dianeosis.org/>

Στην Ελλάδα, έχουν καταγραφεί περισσότερες από 901 μεγάλες επιχειρήσεις, με κέρδη άνω των 1,2 εκατομμυρίων ετησίως, το 0,4% του συνόλου. Μερικές από αυτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τρόπους για αποφυγή μέρους της φορολόγησής τους.

Αλλά ταυτόχρονα, αυτές είναι οι επιχειρήσεις που καταβάλλουν το 69% των φορολογικών εσόδων που προέρχονται από νομικά πρόσωπα στη χώρα, ένα ποσό που είναι κάτω από το 4% των κρατικών εσόδων -γύρω στα €1,9 δισ. ευρώ. Τα έσοδα που χάνει το κράτος είναι αρκετά και μπορούν να αγγίξουν και το 0,15% του ΑΕΠ.

<https://www.dianeosis.org/>

Πολλές εταιρείες ιδρύονται στοχεύοντας στις εικονικές συναλλαγές παρόλο που δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία συναλλαγή. Η φοροδιαφυγή με τον τρόπο αυτό πραγματοποιείται σε μεγάλο μέγεθος και με τα αποδεικτικά που κόβονται στον εντοπισμό της παράβασης. Σύμφωνα με τη μελέτη των Artavanis et al. (2015), οι επιχειρήσεις που εκτελούν αγοραπωλησίες αλλά με την χρήση παραστατικών αληθινών τότε δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν στον βαθμό που φοροδιαφεύγουν οι εταιρείες με τα εικονικά παραστατικά.

Είναι προφανές ότι αυτή η φοροδιαφυγή αν και σοβαρή, είναι αφ' ενός πολύ δύσκολο να εντοπιστεί από μεμονωμένα κράτη, και αφ' ετέρου πολύ μικρότερης κλίμακας και κόστους για τα δημόσια έσοδα από τη φοροδιαφυγή των αυτοαπασχολούμενων και των μικρών επιχειρήσεων. <https://www.aoth.edu.gr/news/oikonomia/item/502-forodiafigi-ellada-ereuna>

Πίνακας 14 Ηφοροδιαφυγή στις επιχειρήσεις

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Με Κέρδη < €1.200.000	Πλήθος επιχειρήσεων	190.859	202.767	212.115	220.131	223.989	220.137
	% του συνόλου	99,5%	99,4%	99,4%	99,4%	99,5%	99,6%
	Φορολογητέα κέρδη (εκατομμύρια €)	4.817	5.313	6.037	6.006	5.469	5.018
	% του συνόλου	33%	31%	31%	36%	36%	39%
	Κύριος και Συμπληρωματικός φόρος (εκατομμύρια €)	1.403	1.411	1.414	1.400	1.276	1.186
	% του συνόλου	32%	30%	30%	34%	33%	39%
Με Κέρδη > €1.200.000	Πλήθος επιχειρήσεων	969	1.132	1.353	1.232	1.101	901
	% του συνόλου	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,5%	0,4%
	Φορολογητέα κέρδη (εκατομμύρια €)	9.610	11.677	13.366	10.704	9.604	7.793
	% του συνόλου	67%	69%	69%	64%	64%	61%
	Κύριος και Συμπληρωματικός φόρος (εκατομμύρια €)	3.044	3.336	3.299	2.658	2.347	1.880
	% του συνόλου	68%	70%	70%	66%	65%	61%

Πηγή Στατιστικά Δελτία Φορολογικών Δεδομένων 2006-2011 ΓΓΠΣ

Ο βαθμός σχεδίασης και οργάνωσης των υπηρεσιών όλων των σχετικών με το φορολογικό σύστημα δείχνει δυστυχώς το πρόβλημα για την καταπολέμησή της και την αδυναμία του ελληνικού κράτους να πατάξει την φοροδιαφυγή. Πέρα από τις

ενέργειες του κράτους που αναφέρθηκαν και τονίστηκαν είναι προφανές ότι και η βοήθεια από τους πολίτες είναι εξίσου σημαντική ώστε να απαλλαγεί κάθε πολίτης από την ιδέα της φοροδιαφυγής που είναι βαθιά ριζωμένη μέσα του.

Τα χρήματα που δεν καταγράφονται εξαιτίας των παράνομων δραστηριοτήτων ασκούν μία αρνητική επίδραση στην δημόσια ζωή του κράτους εφόσον πρέπει να καλυφθούν τα έξοδα και οι ανάγκες με ορισμένα χρήματα που αρχίζουν να λείπουν από το πραγματικό εισόδημα της χώρας.

«Η παραοικονομία θα συνεχίσει να αναπτύσσεται όσο το κράτος δεν επιχειρεί μια ριζική αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, κάτι το οποίο συνιστά, διαχρονικά τη βασική πρόταση προς την πολιτεία, του επιχειρηματικού κόσμου». (Σίμου, 17).

Η μεγάλη ευθύνη του φαινομένου της παραοικονομίας προσδιορίζεται από τον αντικοινωνικό της χαρακτήρα. Ο λόγος είναι ο εξής: το εισόδημα που δεν δηλώνεται, οπότε δε φορολογείται, στερεί έσοδα στο το δημόσιο με αποτέλεσμα να μη καλύπτονται οι δημόσιες δαπάνες. Με δεδομένο ότι τα τελευταία χρόνια έχουμε αύξηση των δημοσίων δαπανών, εφόσον είχαμε διόγκωση του δημοσίου τομέα, το έλλειμμα εσόδων που προκύπτει από την παραοικονομία ενώ θα μπορούσε να καλύψει κατά ένα μέρος ή εξολοκλήρου τις κρατικές δαπάνες καλύπτεται από την αφαιμάξη των πολιτών. Με αυτό το τρόπο θίγονται οι ασθενέστερες εισοδηματικά τάξεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το 2004 δημοσίευσε μία μελέτη που δίνει πληροφορίες σχετικά με την αδήλωτη εργασία στην ΕΕ. Η έκθεση με τίτλο «Undeclared work in an enlarged Union» έδωσε στοιχεία σχετικά με τον μέσο όρο, η παραοικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση φτάνει σε 7%-16% τον ΑΕΠ της ΕΕ, δηλαδή 7% και 19% τον όγκο της συνολικής δεδηλωμένης απασχόλησης, σύμφωνα με τις υποθέσεις που γίνονται για τους τομείς στους οποίους ασκούνται αυτές οι δραστηριότητες και κατά συνέπεια για τη μέση παραγωγικότητα

Το μέγεθος της αδήλωτης εργασίας δεν μπορεί να εκτιμηθεί ακριβώς, αφού οι μέθοδοι εκτιμήσεων είναι διαφορετικές (άμεσες μέθοδοι, αυτές δηλαδή που έχουν ως βάση την δειγματοληπτική έρευνα (μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων), και έμμεσες μέθοδοι, οι οποίες στηρίζονται στην χρησιμοποίηση δεικτών και στην χρησιμοποίηση οικονομετρικών υποδειγμάτων)(Προκοπίδου, 2012).

2.8 Διεθνείς δράσεις για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής

Η ΕΕ μέσα από την έκταση των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας διαπίστωσε ότι πρέπει να υπάρξει ενιαία αντιμετώπιση των καταστάσεων αυτών που μειώνουν την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Έτσι υιοθέτησε μία σειρά από μέτρων όπως καταγράφονται παρακάτω:

- ✓ Μείωση Συντελεστών Φορολογίας και Μη Επιβολή Έκτακτων / Επιπρόσθετων Φόρων στα Δηλωθέντα Εισοδήματα.

Ένας σημαντικός λόγος που η φοροδιαφυγή απέκτησε μεγάλη έκταση είναι το μεγάλο ύψος των φορολογικών συντελεστών. Πολύ υψηλοί συντελεστές φόρου έφεραν τα αντίθετα αποτελέσματα από τα προσδοκώμενα και έτσι οι φορολογούμενοι απέφυγαν τις πληρωμές των φόρων

Σύμφωνα και με την παρατήρηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλά επίπεδα στην μισθωτή εργασία, συγκριτικά με τις χώρες του ΟΟΣΑ¹², και αντίστοιχα και το ΦΠΑ είναι μεγάλο υπερβαίνοντας και το μέσο όρο τις χώρες του ΟΟΣΑ.¹³ Έγινε κατανοητό ότι η αύξηση των φόρων έφερε λιγότερο αποδοτικά αποτελέσματα.

Στην Αγγλία σε μία δράση του κράτους για την ενίσχυση του κεφαλαίου με την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, εφάρμοσε μία καλή πρακτική απλοποιώντας το φορολογικό καθεστώς, μειώνοντας τους φορολογικούς συντελεστές. Άρχισε η μείωση των φορολογικών συντελεστών στα νομικά πρόσωπα από 20%, που βρίσκεται σήμερα, σε 17% έως το 2020.¹⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχούς μείωσης φορολογικών συντελεστών ως προς τα δηλωτέα εισοδήματα και τους εισπρακτέους φόρους αποτελεί η μείωση του ΦΠΑ στην εστίαση, που πραγματοποιήθηκε το 2013 στη χώρα μας, μετά την αύξηση των σχετικών συντελεστών το 2011.

Η Εσθονία αποτέλεσε την πρώτη χώρα που προέβη σε μείωση φορολογικών συντελεστών το 1994, με την χρήση ενός απλού φορολογικού συστήματος. Το παράδειγμα της Εσθονίας ακολούθησαν η Λιθουανία (1994) και η Λετονία (1995), καθώς και η Ρωσία αφού με τη μείωση των φορολογικών συντελεστών της κατάφερε να αντιστρέψει την οικονομική της κατάσταση με μεγάλη επιτυχία.

- ✓ Χρήση Πλαστικού Χρήματος και Ηλεκτρονικής Τιμολόγησης

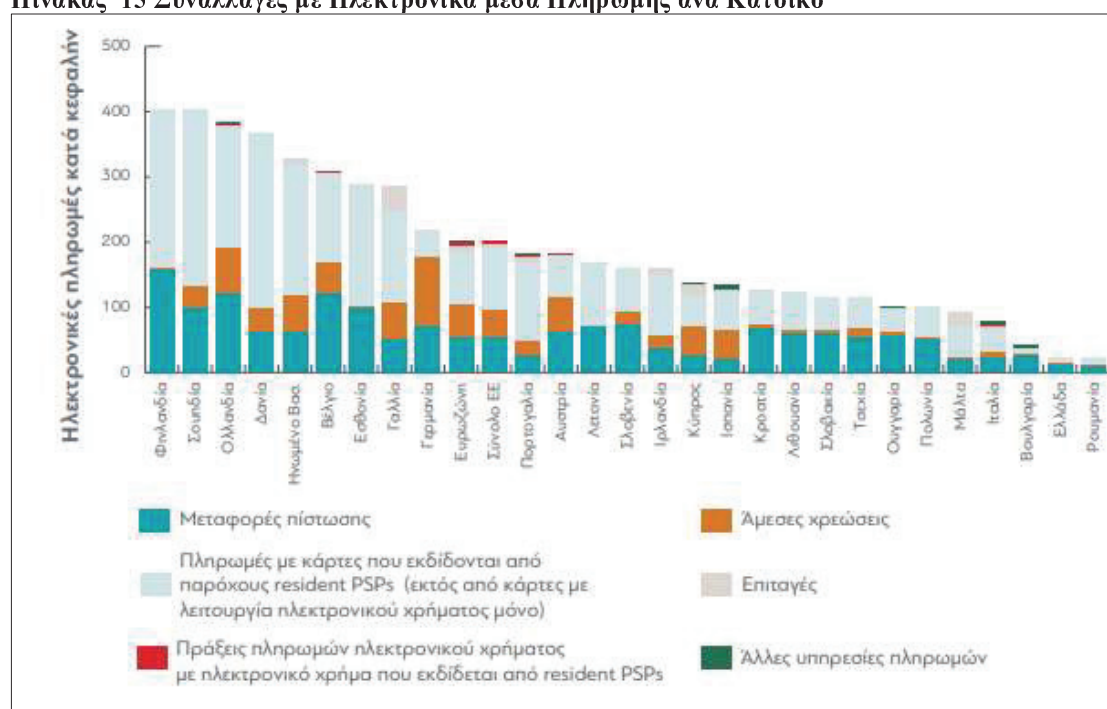
¹² 153 <https://www.dianeosis.org>

¹³ 154 <https://www.dianeosis.org>

¹⁴ 160 <https://www.dianeosis.org>

Η χρήση των καρτών, δηλαδή το πλαστικό χρήμα αποτέλεσαν σημαντικά εργαλεία στα χέρια της ΕΕ για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αφού έτσι διευκολύνεται η ανίχνευση κάθε οικονομικής δραστηριότητας αυξάνοντας το εισόδημα του κράτους και ενισχύοντας την διαφάνεια σε κάθε φορολογική και οικονομική δραστηριότητα των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων. Όπως εύγλωττα έχει σημειωθεί, «είναι προφανές ότι κάθε ηλεκτρονική συναλλαγή αφήνει το φορολογικό της αποτύπωμα, διευκολύνοντας έτσι τόσο την προσπάθεια αύξησης των φορολογικών εσόδων, όσο και την ενίσχυση της διαφάνειας και του ελέγχου, καθώς και τον δραστικό και αποτελεσματικότερο περιορισμό της φοροδιαφυγής»¹⁵.

Πίνακας 15 Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο

Πηγή: Eurostat, 2014, Συναλλαγές με Ηλεκτρονικά μέσα Πληρωμής ανά Κάτοικο και Παραοικονομία, 2014

- ✓ Φορολογικός Έλεγχος και Επιβολή Κυρώσεων (Εντατικοποίηση Ελέγχων, Επίλυση Διαφορών, Κίνητρα για Εθελοντική Δήλωση Εισοδημάτων)

Και τα τρία αυτά στοιχεία είναι οι κύριοι παράγοντες για την πάταξη της φοροδιαφυγής. Η πιθανότητα ανίχνευσης κάθε παράνομης πράξης αλλά και η επιβολή

¹⁵ Καλαντώνης Θ. (9/8/2015) Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εργαλείο για την πάταξη της φοροδιαφυγής, Το Βήμα.

ανάλογων προστίμων σε συνδυασμό με τη μείωση των φορολογικών συντελεστών αποτέλεσαν για τις χώρες της ΕΕ τα στοιχεία που υιοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν για την πάταξη της φορολογίας.

Η επιβολή ποινής σε περίπτωση ελέγχου και εκτέλεσης παράνομης οικονομικής δραστηριότητας υπήρξαν τα αίτια που οι φορολογούμενοι άλλαξαν την συμπεριφορά τους απέναντι στο φορολογικό σύστημα και ενισχύθηκε η εντατικοποίηση των των φορολογικών ελέγχων.¹⁶

Στην Ελλάδα, η εντατικοποίηση των ελέγχων και η διενέργειά τους από εξειδικευμένους ελεγκτές απαιτήθηκαν και εντατικοποιήθηκαν αποτελεσματικά ώστε να καταπολεμηθεί το λαθρεμπόριο. Ειδικότερα, η εντατικοποίηση των ελέγχων –τόσο στα σύνορα της χώρας, όσο και στην επιτόπια και εγχώρια αγορά– καταπολέμησε το λαθρεμπόριο των αλκοολούχων ποτών. Προς την κατεύθυνση αυτή, απαιτούνται ένας καλύτερος συντονισμός των ελεγκτικών μηχανισμών και η συνεργασία του κράτους με τις επιχειρήσεις, στο πλαίσιο δράσης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης

- ✓ Αύξηση Αποδοχών Υπαλλήλων Φορολογικής Διοίκησης και Τιμωρία Φαινομένων Διαφθοράς – Δημιουργία Αντικινήτρων Διαφθοράς

Οι απολαβές των υπαλλήλων των υπηρεσιών της φορολογικής διοίκησης αποτέλεσε ένα ακόμη μέτρο από την ΕΕ για την αντιμετώπιση της διαφθοράς στην φοροδιαφυγή. Οι χαμηλές αποδοχές αποτέλεσαν ένα παράγοντα που οδήγησε στη διαφθορά πολλών υπαλλήλων και ιδιαίτερα στα χρόνια της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2009-2012, οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων μειώθηκαν δραματικά, Συγκριτικά με τους μισθούς των άλλων κρατών η ελάχιστη αμοιβή των ελεγκτών είναι περίπου το 134% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, στην Ελλάδα οι αντίστοιχες αμοιβές είναι πολύ χαμηλές.

2.9 Φορολογική πολιτική στην Ελλάδα την περίοδο της κρίσης

Το φορολογικό σύστημα στην περίοδο από το 2006 έως και σήμερα βρίσκεται αντιμέτωπο με το φάσμα της οικονομικής κρίσης και μάλιστα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με πολλά προβλήματα και δυσκολίες. Έτσι πρωταρχικός του

¹⁶ Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα , Διαθέσιμο από τη διεύθυνση <http://www.eea.gr/system/uploads/asset/data/19392/forologia-eisodimatos-stin-Ellada.pdf> Τελευταία ανάκτηση 3/08/2018

στόχος αποτελεί η επίλυση και η ομαλοποίηση κάθε προβλήματος και τριβής ώστε να μιλάμε για δίκαιη φορολογική επιβάρυνση στους πολίτες. Η ύπαρξη ενός υγιούς φορολογικού συστήματος βοηθά στην ανάπτυξη των οικονομιών κάθε χώρας μέσω των κατάλληλων διαδικασιών στήριξης και υλοποίησης των εργασιών που στηρίζει. Επιπρόσθετα, εξασφαλίζει την βελτίωση των επενδυτικών δραστηριοτήτων κερδίζοντας έτσι και την εμπιστοσύνη από τη μεριά των επενδυτών. Η Ελλάδα εξαιτίας των μνημονίων έπρεπε να προχωρήσει σε κάποιες αλλαγές στη νομοθεσία των φορολογικών καταστάσεων με συστάσεις από την ΕΕ.

Δημιουργήθηκε η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και άρχισε η πληρωμή μέσω ηλεκτρονικών καρτών αλλά η δημόσια διοίκηση είχε ακόμη πολλές αδυναμίες και δεν ανταποκρίνονταν εντελώς στην καινοτόμα διαχείριση των κυβερνήσεων, αφού η πολυπλοκότητά τους, τους οδήγησε σε υπερβολικά αυξημένα φορολογικά μέτρα αποτρεπτικά για τις επενδυτικές πρωτοβουλίες. Από το 2013 έως και το 2015 ψηφίστηκαν τουλάχιστον 12 νόμοι και θεσπίστηκαν 3 πράξεις νομοθετικού περιεχομένου που αφορούσαν στη φορολογία εισοδήματος.

Ακόμη μέσα σε τέσσερα χρόνια ψηφίστηκαν τέσσερις νόμοι σε βασικούς τομείς (κώδικας φορολογίας εισοδήματος, κώδικας φορολογικών διαδικασιών, φόρος ακινήτων, λογιστικά πρότυπα) και άλλοι. Από την άλλη πλευρά, η δημοσιονομική εξυγίανση βασίστηκε κατά κύριο λόγο στη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος και κυρίως στην εισαγωγή νέων φόρων (πχ. ΕΝΦΙΑ), την αύξηση των συντελεστών (ΦΠΑ, ασφάλισης). Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να εξετάσουμε την εξέλιξη των φορολογικών εσόδων(Προύντζου, 2018).

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Σχετικά με τους άμεσους φόρους, ο φόρος εισοδήματος μόνο το 2016 εμφανίζει αύξηση και αυτό επειδή υπήρξε η αύξηση των φορολογικών συντελεστών για ιδιώτες και επιχειρήσεις.

2.10 Προτάσεις για την Καταπολέμησή της Φοροδιαφυγής

«Εάν η Ελλάδα εισέπραττε τον ΦΠΑ, τις ασφαλιστικές εισφορές και το φόρο εισοδήματος με την αποτελεσματικότητα των χωρών του ΟΟΣΑ κατά μέσο όρο, τα φορολογικά έσοδα θα αυξάνονταν σχεδόν κατά 5% του ΑΕΠ». (OECD (2011), OECD Economic Surveys: Greece 2011, OECD Publishing, σελ. 15) . Μέσα από τα λόγια αυτά του ΟΟΣΑ αντιλαμβάνεται κανείς την έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και μάλιστα σε όλους τους τομείς που περιγράφηκαν νωρίτερα. Ταυτόχρονα καταδεικνύει την αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να εντοπίσει τα περιστατικά φοροδιαφυγής και να εισπράξει τελικά τους φόρους. Είναι καλό, να απλοποιηθεί η νομοθεσία και να δημιουργηθεί ένα υγιές φορολογικό σύστημα. Πρέπει να βελτιωθεί η επικοινωνία των φορολογικών αρχών και της δικαιοσύνης. Να υπάρξει άμεση εκδίκαση όλων των φορολογικών υποθέσεων και να επιβληθούν αυστηρές ποινικές κυρώσεις. Πρέπει ο έλεγχος που πραγματοποιείται από το κράτος να είναι αποτελεσματικός. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα διασταύρωσης και διαχρονικής παρακολούθησης των φορολογικών δεδομένων μέσα από ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα. Επιπλέον, είναι σημαντικό να παταχθεί η διαφθορά στο ελεγκτικό σώμα και να περιοριστούν οι προσωπικές επαφές των φορολογούμενων με τους ελεγκτές. Θα πρέπει να αλλάξει η νοοτροπία που έχουν οι

πολίτες ότι υπάρχει ατιμωρη- σία, εκτεταμένη διαφθορά και άνιση μεταχείριση των φορολογούμενων. Επομένως, θα πρέπει όλοι οι πολίτες που φοροδιαφεύγουν να τιμωρηθούν άμεσα και αυστηρά έτσι ώστε να αποδοθεί κοινωνική δικαιοσύνη.

Τέλος, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η φοροδιαφυγή θα πρέπει το κράτος να υποχρεώνει τους πολίτες να πληρώνουν ηλεκτρονικά. Οι επιχειρήσεις όταν πληρώνονται με κάρτες δεν μπορούν να μην εκδώσουν παραστατικό για την συγκεκριμένη συναλλαγή κι έτσι αναγκαστικά δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν. Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες το τελευταίο χρονικό διάστημα από την πολιτεία προκειμένου να δώσει κίνητρα στους πολίτες έτσι ώστε να χρησιμοποιούν τις κάρτες τους. Ενώ υπάρχουν πολλά άτομα που χρησιμο- ποιούν τις κάρτες για τις πληρωμές τους είναι πάρα πολλά τα άτομα που χρησιμοποιούν ακόμα μετρητά.

<https://www.dianeosis.org/>

Οι συνεχείς αλλαγές στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας σε συνδυασμό με την πολιτική που εφαρμόζεται κατά καιρούς, παρόλο που στόχευαν στην πάταξη της φοροδιαφυγής, ωστόσο δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες του κράτους.

Κάθε αλλαγή είχε ως αποτέλεσμα την μη εφαρμογή μιας ενιαίας πολιτικής σταθερής ώστε να επιτευχθεί μία αντιμετώπιση του φαινομένου. Από την άλλη τα συνεχή σκάνδαλα στον δημόσιο τομέα σε συνδυασμό με την έλλειψη διαφάνειας στη διοίκηση δημιούργησε περισσότερα προβλήματα στον δημόσιο τομέα.

Μέσα από την έρευνα της διαNEΟσις προτείνονται αρκετές λύσεις μερικές εκ των οποίων και αναφέρθηκαν λεπτομερειακά παραπάνω. Αυτές είναι:

- ✓ μείωση των συντελεστών φορολογίας και των έκτακτων φόρων επί των ήδη φορολογηθέντων εισοδημάτων
- ✓ εκτεταμένη χρήση πλαστικού χρήματος και επέκταση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης
- ✓ αποτελεσματική και εντατική διενέργειας ελέγχων και αποτελεσματική περαίωσης των φορολογικών υποθέσεων (μέσω διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών)
- ✓ βελτιστοποίηση της οργάνωσης και εκσυγχρονισμό των φορολογικών αρχών
- ✓ δημιουργία ηλεκτρονικής Φορολογικής Διοίκησης
- ✓ κατάρτιση και εκπαίδευση των υπαλλήλων της Φορολογικής Διοίκησης, αύξηση των αποδοχών τους.
- ✓ καταπολέμηση φαινομένων διαφθοράς, εφαρμογή αντικινήτρων.
- ✓ αυστηροποίηση των προστίμων σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής

- ✓ δημιουργία σταθερού και απλοποιημένου φορολογικού συστήματος
- ✓ σταδιακή αλλαγή στη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας
- ✓ δημιουργία φορολογικής συνείδησης και καλλιέργεια φορολογικής παιδείας¹⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Μεθοδολογία της Έρευνας

3.1 Σκοποί και στόχοι

¹⁷ <http://www.aoth.edu.gr/news/oikonomia/item/502-forodiafigi-ellada-ereuna>

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα που είναι και ο στόχος ανταπόκρισης αυτής της πτυχιακής είναι η ανάπτυξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας καθώς και οι λόγοι που αναπτύσσεται και συντηρείται από τους πολίτες του ελληνικού κράτους. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα βασιστεί σε ερωτήσεις μέσω ερωτηματολογίων σχετικές με την άποψη και τη στάση για την φοροδιαφυγή και την παραοικονομία. Των ερωτώμενων.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν για απάντηση στα ερωτηματολόγια είναι τα ακόλουθα: Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των επιχειρηματιών (φύλο, ηλικία, έδρα της επιχείρησης.τ.λ.); Σε ποιο βαθμό θεωρούν ότι είναι καλό να στοχεύεις στην απόκρυψη φόρου ή σε ποιο βαθμό θεωρούν ότι είναι κακό να στοχεύεις στην απόκρυψη φόρου; Ποια κοινωνικές ομάδες κατά τη γνώμη τους αποτελούν τα άτομα που φοροδιαφεύγουν; Ένα ακόμη ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας είναι και η μελέτη των απόψεων των επιχειρηματιών για τους λόγους που κάποιο άτομο ή επιχείρηση αποκρύπτει τα εισοδήματά του και οδηγείται στην φοροδιαφυγή.

Για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα επιλέχτηκε ως καταλληλότερο είδος μελέτης η ποσοτική μελέτη συσχέτισης, εξαιτίας των μεθόδων που χαρακτηρίζεται για οργάνωση και περίληψη μιας σειράς δεδομένων εύκολα και σύντομα μέσω πινάκων, γραφημάτων και προσδιορισμού μιας ή περισσότερων αντιπροσωπευτικών τιμών (Σαχίνη – Καρδάση, 1997). Η έρευνα αυτή, μπορεί να αποτελέσει και την αφορμή ώστε να υπάρξει περισσότερη και μεγαλύτερη κινητοποίηση από την πλευρά του αρμόδιου υπουργείου να κινητοποιήσει και να ευαισθητοποιήσει τα άτομα και τις επιχειρήσεις να πατάξουν την φοροδιαφυγή. Μια οικονομική Υπηρεσία Ελέγχου που επιδιώκει ένα υψηλό επίπεδο υπηρεσιών, πρέπει να εξετάζει και την ποιότητα από την προοπτική του πολίτη και της επιχείρησης, ώστε να πετύχει και το επιθυμητό αποτέλεσμα

Η ποιότητα και η εξυπηρέτηση των υπηρεσιών για τον έλεγχο των οικονομικών δραστηριοτήτων είναι αλληλοεξαρτώμενες έννοιες. Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος πρέπει να λυθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπηρεσίες σχετικά με την εγκυρότητα και την νομιμότητα των δηλώσεων, των παραστατικών και γενικότερα κάθε οικονομικής δραστηριότητας και η υπηρεσία να είναι σε θέση να διαχειριστεί με κατάλληλο τρόπο όλα αυτά τα παράπονα με σκοπό τη βελτίωσή της αυξάνοντας την ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών στους πολίτες και στις επιχειρήσεις. Η ποιότητα των υπηρεσιών στους πολίτες και στις επιχειρήσεις προκύπτει από τη σωστή εξειδίκευση του προσωπικού που ασχολούνται με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και διαφάνεια,

με τον έλεγχο των τραπεζικών μεταορών σε χώρες αλλοδαπές , ώστε όλοι να μείνουν ευχαριστημένοι .

Εκτός από τις γνώσεις και δεξιότητες που απαιτούνται για τη σωστή λειτουργία όλων των ηλεκτρονικών ελέγχων είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα φορολογικό σύστημα που θα είναι ικανό ώστε να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των ατόμων και των επιχειρήσεων και από την άλλη θα αποτελεί μία σημαντική πηγή εσόδων για κάθε κράτος με την επιβολή ανάλογων φόρων.

«Φόρος είναι το μονομερές αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων απ' τον ιδιωτικό προς το δημόσιο τομέα, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για την κάλυψη των δημόσιων βαρών» (Γεωργακοπούλου & Πατσουράτης, 1993). Επομένως, οι φόροι αποτελούν ένα αναγκαστικό μέσο προκειμένου να μεταφερθούν πόροι από τον ιδιωτικό τομέα στο δημόσιο. Επίσης, οι φόροι είναι μονομερείς, δηλαδή παρέχονται από τους ιδιωτικούς φορείς προς τους δημόσιους χωρίς να υπάρχει αντίστοιχη παροχή από τους δημόσιους στους ιδιωτικούς φορείς (Κορομηλάς, 2009).

3.2 Δεδομένα , πηγές και επιλογή της κατάλληλης μελέτης

Μέσα από τη βιβλιογραφική έρευνα και μελέτη υπήρξαν αρκετά εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ενημέρωση των στόχων στο πεδίο εφαρμογής. Σύμφωνα όμως με παρόμοιες μελέτες που είχαν διεξαχθεί στον ελληνικό χώρο οι ερευνητές κατέληξαν σε ποιοτικές έρευνες με ερωτήσεις που προσέγγιζαν τα ερευνητικά μας δεδομένα αλλά και ποσοτικές μέθοδοι με ερωτηματολόγια με ερωτήσεις κλειστού τύπου. Βέβαια υπάρχουν και άλλες μορφές έρευνας και μελέτης των πηγών δεδομένων με πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα Η διερεύνηση της φοροδιαφυγής μέσω των συνεντεύξεων σε δείγμα μελέτης είναι μια αξιόπιστη μέθοδος ελέγχου για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με το πώς οι επιχειρηματίες αντιλαμβάνονται την φοροδιαφυγή στην Ελλάδα της κρίσης. Η ποιοτική έρευνα παρέχει τη δυνατότητα για τη βαθύτερη ανάλυση και ερμηνεία γεγονότων, καταστάσεων και συμπεριφορών, καθώς επιδιώκεται η κατανόηση διαδικασιών μέσω αναλυτικής επαγωγής (Mason, 2003). Ωστόσο, υπάρχει κάποιος περιορισμός στην ποσότητα των πληροφοριών που μπορεί να αποκτηθεί από μεμονωμένους επιχειρηματίες. Έτσι από τα αποτελέσματα της ποιοτικής μελέτης μπορεί να

προκύψουν περισσότεροι προβληματισμοί και να χρειάζεται περαιτέρω ανάλυση και περισσότερες ερωτήσεις.

3.3 Επιλογή μεθόδου της παρούσης εργασίας

Για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας προτιμήθηκε τελικά μία ποσοτική έρευνα θέλοντας έτσι να αποφευχθεί κατά το δυνατόν η διαστρέβλωση της εικόνας που έχει ο ερευνητής αναφορικά με ένα μέρος της πραγματικότητας το οποίο εξετάζει (Lin, 1976), ενώ ταυτόχρονα άρει το μειονέκτημα της μικρής χρήσης των υφιστάμενων μεθόδων έρευνας (Smith, 1975).

Τα ερωτηματολόγια δίνουν τη δυνατότητα για τη συλλογή των πληροφοριών. Πρόκειται για ερωτήσεις που παρουσιάζονται με μια συγκεκριμένη σειρά. Κάθε ερώτηση θα πρέπει να απαντάται. Το ερωτηματολόγιο μπορεί να χορηγηθεί πρόσωπο με πρόσωπο, μέσω τηλεφώνου ή μέσω ταχυδρομείου (ηλεκτρονικού ή απλού). Τέλος, απαιτείται σημαντικός χρόνος, γνώσεις και σωστή επιλογή του περιεχομένου των ερωτήσεων αλλά και του τύπου των ερωτήσεων. Εάν κριθεί αναγκαίο θα πρέπει να υπάρξει και μία δοκιμή και αναθεώρηση του ερωτηματολογίου.

3.4 Πρωτογενή δεδομένα

Για την επιστημονική κοινότητα η ύπαρξη των πρωτογενών δεδομένων είναι απολύτως απαραίτητη για την συζήτηση οποιαδήποτε ερευνητικού αποτελέσματος. Η έλλειψη πρωτογενών δεδομένων αποτελεί εμπόδιο στην εξέλιξη της έρευνας και της επιστήμης.

3.5 Συλλογή-Επιλογή κλίμακας ποσοτικοποίησης

Το παρόν ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε στα πλαίσια της έρευνας για την παρούσα εργασία σε δείγμα 61 επιχειρηματιών στην Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας, στη Ζάκυνθο και στην Αθήνα. Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, καθώς και ο σκοπός της έρευνας υπέδειξαν την ανάγκη για χρήση του συγκεκριμένου ερευνητικού εργαλείου. Προτιμήθηκε η δημιουργία ενός δομημένου ερωτηματολογίου. Ο λόγος αυτής της επιλογής ήταν οι ερωτήσεις κλειστού τύπου που είναι χρήσιμες για την εύκολη παραγωγή συχνοτήτων απαντήσεων που επιδέχονται στατιστικούς χειρισμούς και ανάλυση (Cohen, Manion & Morrison, 2008).

Η τελική μορφή του ερωτηματολογίου απαρτίζεται από τις εξής ενότητες:

Δημογραφικά χαρακτηριστικά με 3 ερωτήσεις, που αφορούν το φύλο του ερωτώμενου, την ηλικία του και την έδρα της επιχείρησης.

Η δεύτερη ερώτηση αφορά το οικονομικό μέγεθος της επιχείρησης και οι ερωτώμενοι και δώ τσεκάρουν στο τετράγωνο που τους καλύπτει.

Ακολουθεί η ερώτηση με θεματικό άξονα το επίπεδο της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και η γνώμη τους αν η φοροδιαφυγή αποτελεί καλό ή κακό στις επόμενες ερωτήσεις και ποιοι είναι αυτοί που κατά τη γνώμη τους φοροδιαφεύγουν.

Τέλος οι συμμετέχοντες στην έρευνα καλούνται να απαντήσουν ποια αιτία κατά τη γνώμη τους είναι αυτή που οδηγεί τους πολίτες στην φοροδιαφυγή.

Το περιεχόμενο και η αισθητική του ερωτηματολογίου έγινε προσπάθεια να προκαλεί το ενδιαφέρον του συμμετέχοντα, έχοντας την μορφή φόρμας με συνέχεια στην αρίθμηση των ερωτήσεων, και διαστήματα μεταξύ των ερωτήσεων ώστε να είναι ευανάγνωστες οι ερωτήσεις.

3.5.1 Περιγραφή του υπό εξέταση πληθυσμού και δείγματος

Ο υπό εξέταση πληθυσμός αφορούσε επιχειρηματίες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας καθώς και κάποιων επιχειρηματιών που έχουν την επιχείρησή τους στην Αθήνα και τη Ζάκυνθο. Η έρευνα έγινε το χρονικό Ιούλιο και Αύγουστο του 2018.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν να διανεμηθεί ο μέγιστος δυνατός αριθμός ερωτηματολογίων στο μέγιστο αριθμό επιχειρηματιών. Αυτό κατέστη εφικτό με ηλεκτρονική επαφή αφού πρώτα ρωτήθηκαν αν μπορούν να συμμετέχουν σε αυτή την έρευνα.

3.5.2 Δεοντολογία της έρευνας

Το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο και οι ερωτήσεις διατυπώθηκαν έτσι ώστε να έχουν σαφήνεια. Επίσης, τηρήθηκαν ορισμένοι κανόνες δεοντολογίας. Όλοι οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας, συμμετείχαν εκούσια, οι απαντήσεις των ατόμων έγιναν σεβαστές και υπήρξε απόλυτη εχεμύθεια. Υπήρξε, επομένως αυτό που ορίζεται από τους Diener και Grandall ως συνειδητή συναίνεση που περιλαμβάνει ικανότητα, εθελοντική διάθεση, πλήρης πληροφόρηση και κατανόηση (Cohen, Manion & Morrison, 2008). Στην επίτευξη των παραπάνω

συντέλεσε και το συνοδευτικό κείμενο που τοποθετήθηκε στην αρχή του ερωτηματολογίου με αναφορά στον υπεύθυνο ερευνητή, στον τρόπο που επιλέχθηκαν οι ερωτώμενοι και στο απόρρητο των στοιχείων.

3.5.3 Περιορισμοί και προβλήματα κατά τη διενέργεια της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 2018. Η επιλογή του δείγματος έγινε τυχαία, από επιχειρηματίες γνωστούς και επιχειρηματίες που γνωρίζαμε την επιχείρησή τους και πριν την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ενημερώθηκαν για την ταυτότητα της έρευνας μας. Εξηγήθηκε ο σκοπός της μελέτης, η μέθοδος και η διαδικασία με την οποία θα γίνει η συλλογή των ερωτηματολογίων. Επισημάναμε ότι τα προσωπικά τους στοιχεία θα παραμείνουν ανώνυμα και ότι έχουν δικαίωμα να αρνηθούν να συμμετάσχουν. Υπήρξε, επομένως αυτό που ορίζεται από τους Diener και Grandall ως συνειδητή συναίνεση που περιλαμβάνει ικανότητα, εθελοντική διάθεση, πλήρης πληροφόρηση και κατανόηση (Cohen, Manion & Morrison, 2008, σελ.82).

Στην επίτευξη των παραπάνω συντέλεσε και το συνοδευτικό κείμενο που τοποθετήθηκε στην αρχή του ερωτηματολογίου. Η συμπλήρωση ερωτηματολογίων έγινε ατομικά (εφαρμογή ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς με συμπλήρωση, χωρίς την παρουσία συνεντευκτή). Ο χρόνος συμπλήρωσης εκτιμήθηκε στα 10 λεπτά. Συνολικά στάλθηκαν 70 ερωτηματολόγια και συγκεντρώθηκαν 61. Τον Ιούλιο τελείωσε η κατασκευή του ερωτηματολογίου σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα. Στα τέλη Αυγούστου ολοκληρώθηκε η συλλογή των δεδομένων και ακολούθησε η κωδικοποίηση και η ανάλυσή τους. Η διαδικασία αναλυτικά περιέλαβε τα παρακάτω βήματα:

- 1) Κατασκευή ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου με χρήση του εργαλείου Google Forms.
- 2) Πιλοτική συμπλήρωση του ερωτηματολογίου για βελτιστοποίηση του ερευνητικού εργαλείου.
- 3) Χειροκίνητη και ηλεκτρονική συλλογή των δεδομένων.
- 4) Κωδικοποίηση των δεδομένων των ερωτηματολογίων.
- 5) Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων στο περιβάλλον του GoogleDrive
- 6) Καταγραφή των αποτελεσμάτων της ανάλυσης
- 7) Εξαγωγή συμπερασμάτων από τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

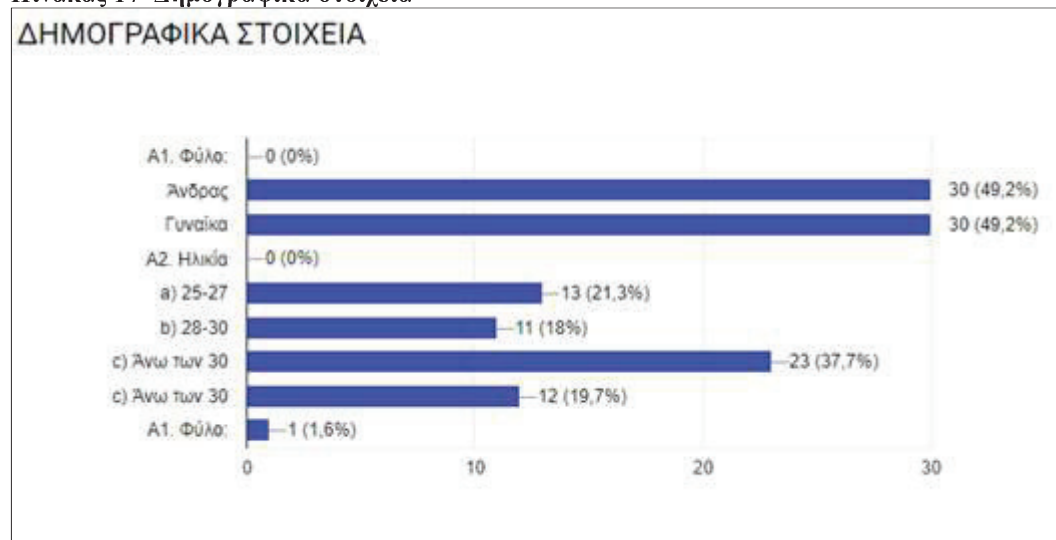
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Παρουσίαση αποτελεσμάτων της Έρευνας

Μετά από την ολοκλήρωση της διαδικασίας συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων τα δεδομένα των ορθά συμπληρωμένων ερωτηματολογίων καταχωρήθηκαν και πραγματοποιήθηκε συγκριτική ανάλυση των δεδομένων των επιχειρηματιών που συμμετείχαν στην έρευνα, ακολουθώντας τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης.

4.1 Απαντήσεις στα ερωτήματα

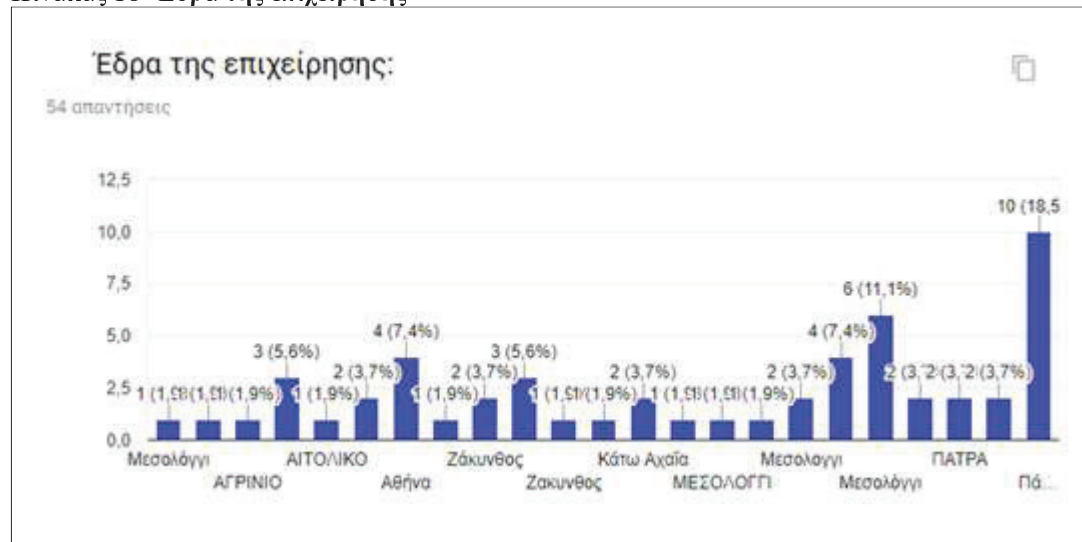
Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις που αφορούν δημογραφικά στοιχεία ή στοιχεία προφίλ όπως το Φύλο, η Ηλικία, και η έδρα της επιχείρησης. Τα δεδομένα των συγκεκριμένων ερωτήσεων αναλύθηκαν με μεθόδους περιγραφικής στατιστικής. Ως προς το φύλο, τα αποτελέσματα έδειξαν ισομερή συμμετοχή των δύο φύλων στην έρευνα σε ποσοστό 49,2%. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει με αναλυτικό τρόπο την κατανομή της συμμετοχής ανά φύλο.

Πίνακας 17 Δημογραφικά στοιχεία

Σε μέγεθος δείγματος 61 επιχειρηματιών το ηλικιακό εύρος κυμαινόταν από 25 - 62 με μεγαλύτερη ηλικιακή συχνότητα τα άνω των 30 με ποσοστό (37,7%).

Πίνακας 18 Έδρα της επιχείρησης

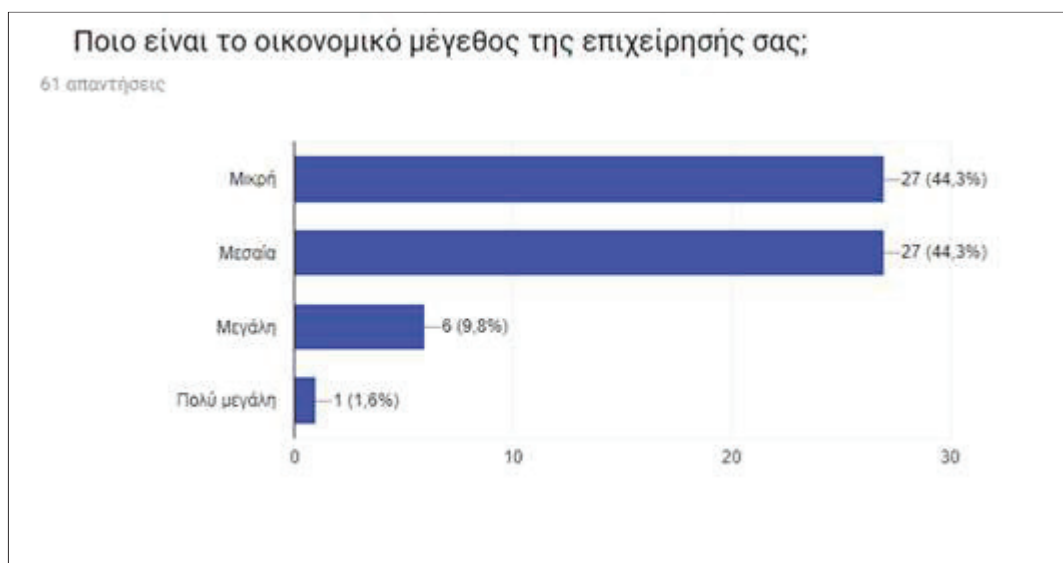

Αναφορικά με την ερώτηση έδρα της επιχείρησης απάντησαν 54 επιχειρηματίες και οι περισσότεροι κατάγονται από την Πάτρα σε ποσοστό 18,5%. Επίσης συμμετείχαν επιχειρηματίες από το Αιτωλικό, το Αγρίνιο, την Κάτω Αχαΐα, το Μεσολόγγι, την Ζάκυνθο και την Αθήνα.

Στην ερώτηση του δεύτερου θεματικού άξονα σχετικά με το οικονομικό μέγεθος της επιχείρησης υπήρχε μάλιστα ίση συμμετοχή από τους επιχειρηματίες των μικρών και

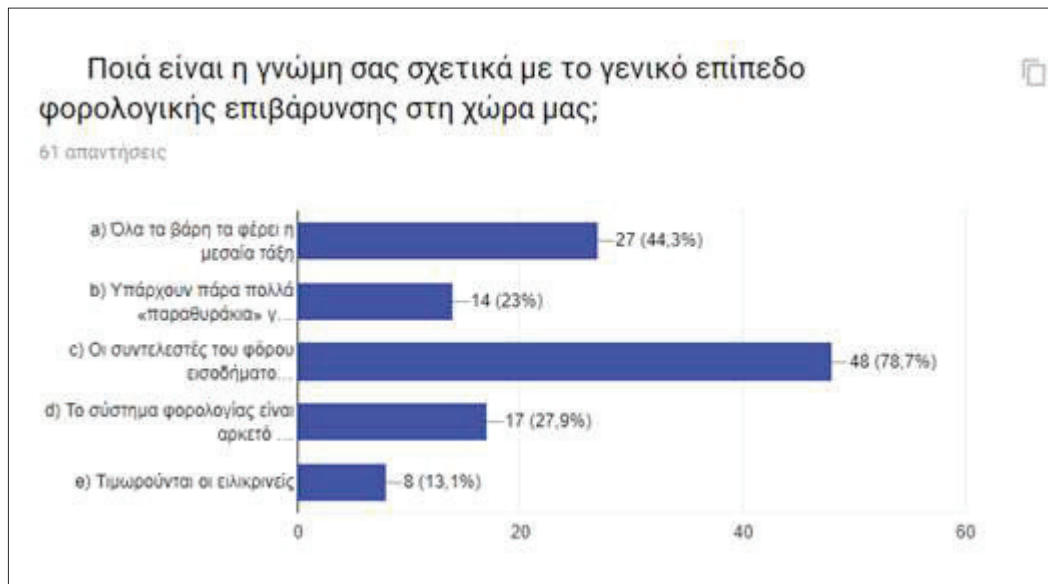
των μεγάλων επιχειρήσεων με ποσοστό 44,3% ενώ μόνο 1% ήταν ο επιχειρηματίας με πολύ μεγάλη επιχείρηση.

Πίνακας 19 το οικονομικό μέγεθος της επιχείρησής

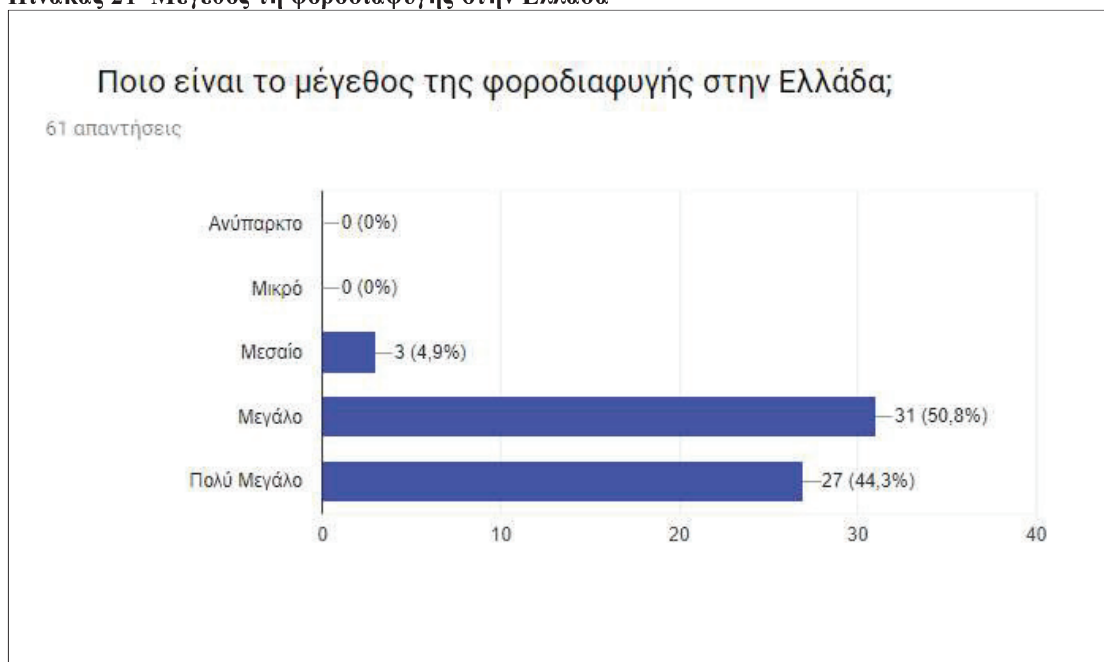
Σχετικά με την ερώτηση «ποια είναι η γνώμη σας με το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στη χώρα μας» το μεγαλύτερο ποσοστό (48%) των ερωτηθέντων απάντησε ότι οφείλεται στους συντελεστές φόρου και ακολουθεί η δεύτερη απάντηση με ποσοστό 27%, ότι όλα τα βάρη τα φέρει η μεσαία τάξη.

Πίνακας 20 Το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης της χώρας

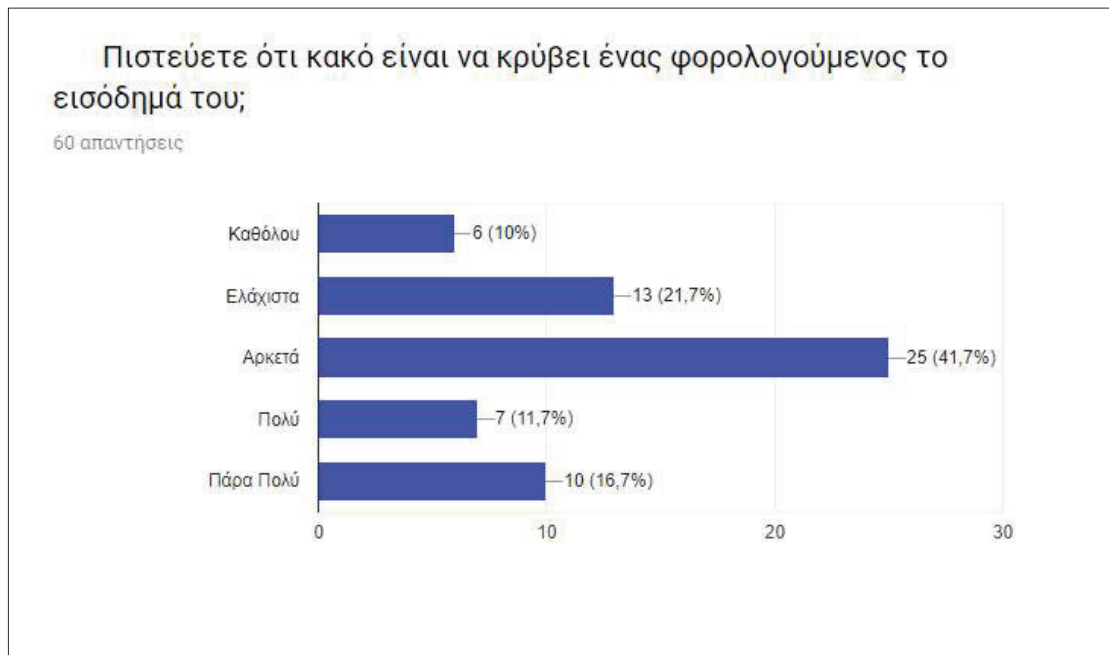
Συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης αποτελεί και η ερώτηση σχετικά με το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα , και σύμφωνα με το σύνολο των απαντήσεων το μεγαλύτερο ποσοστό 50,8% απάντησε ότι είναι μεγάλο.

Πίνακας 21 Μέγεθος τη φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

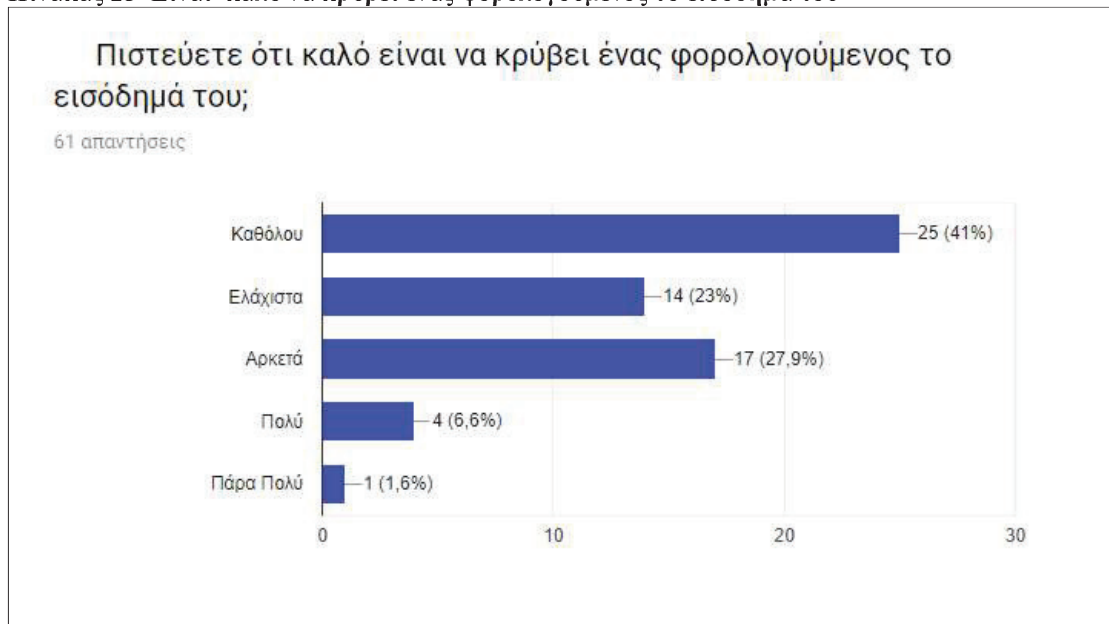
Πολλοί θεωρούν ότι η απόκρυψη του εισοδήματος ενός φορολογούμενου αποτελεί ένα αρκετά κακό πράγμα ποσοστό 41,7%, και ευτυχώς μόνο ένα μικρό ποσοστό 10% δεν το βρίσκει καθόλου κακό.

Πίνακας 22 Είναι κακό να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του

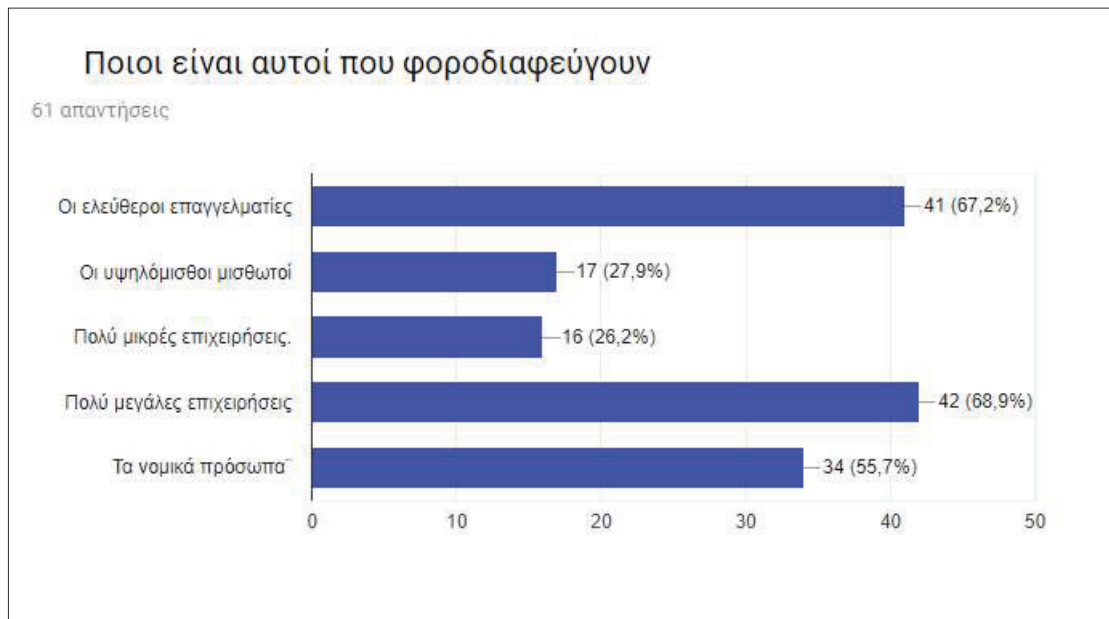
Ταυτόχρονα με την παραπάνω ερώτηση απαντάται και η παρακάτω για το αν είναι καλό κάποιος να κρύβει τα εισόδηματά του, οι περισσότεροι επιχειρηματίες απάντησαν ότι δεν είναι καθόλου καλό.

Πίνακας 23 Είναι καλό να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του

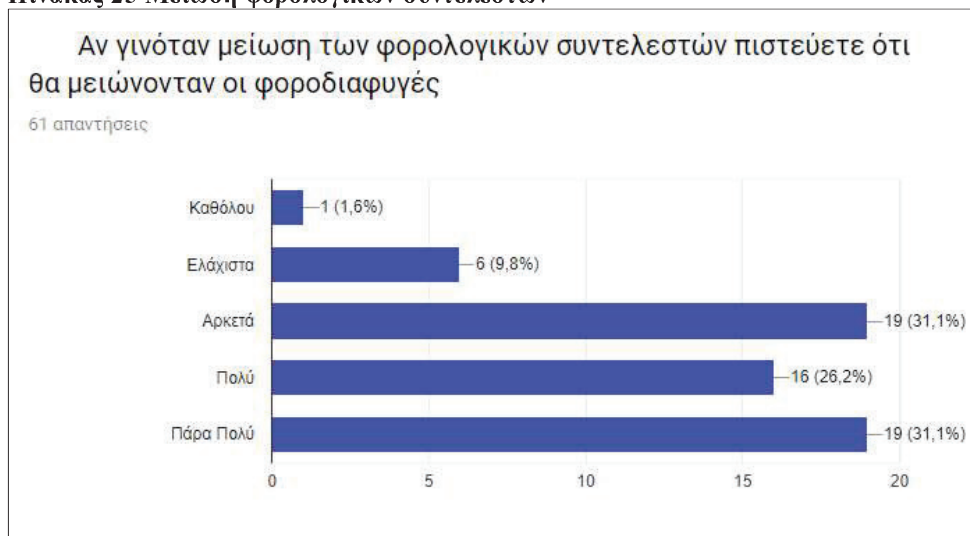
Βέβαια στην ερώτηση «ποιοι είναι αυτοί που φοροδιαφεύγουν» οι ερωτώμενοι σε πολύ μεγάλο ποσοστό απάντησαν ότι οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις (ποσοστό 68,9%), είναι οι φοροφυγάδες.

Πίνακας 24 Ποιοι φοροδιαφεύγουν

Αναφορικά με την ερώτηση για τη μείωση των φορολογικών συντελεστών και κατά πόσο θα βοηθούσε στη μείωση της φοροδιαφυγής 31,1 % απάντησαν πάρα πολύ και ακριβώς το ίδιο ποσοστό απάντησε αρκετά.

Πίνακας 25 Μείωση φορολογικών συντελεστών

4.2 Ανάλυση

Με την επιλογή και τη διάθρωση των ερωτήσεων θέλαμε να επιτύχουμε τη μετάβαση από το πιο απλό στο πιο σύνθετο (Javeau, 2000, σελ.138), τοποθετώντας τις ερωτήσεις στοιχείων ταυτότητας στην αρχή του ερωτηματολογίου (Φίλιας, 1994, σελ.159), θέτοντας την προβληματική της έρευνας αμέσως μετά και εξειδικεύοντας σταδιακά τις

ερωτήσεις . Επίσης, προσπαθήσαμε να σχετίζονται με τους θεωρητικούς προβληματισμούς μας, να διευκολύνουν τη διερεύνηση των υποθέσεών μας και να ανταποκρίνονται στους σκοπούς της έρευνάς μας (Αθανασίου, 2000, σελ.105).

Το σύνολο των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου ήταν κλειστού τύπου με απαντήσεις την χρήση 5 βάθμιας κλίμακας LIKERT, (Μακράκης, 1998, σελ.279-280).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι για τη διαμόρφωση του περιεχομένου των ερωτήσεων στο ερωτηματολόγιο προσπαθήσαμε να λάβουμε υπόψη μας προηγούμενες αντίστοιχες εργασίες.

Το ερωτηματολόγιο στην τελική του μορφή παρατίθεται στο παράρτημα της εργασίας μας.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι όσον αφορά το φύλο οι άνδρες και οι γυναίκες επιχειρηματίες που απάντησαν ήταν ισάριθμοι. Η ηλικία στους επιχειρηματίες κυμαίνονταν από 25 μέχρι άνω των 30. Παρατηρήθηκε μια επαρκής αντιπροσώπευση όσον αφορά στους νέους επιχειρηματίες ηλικίας 25-30 ετών, δείχνοντας ότι οι υπάρχουν και αρκετά άτομα συνειδητοποιημένα για την άσκηση αυτού του επαγγέλματος σε αυτή την ηλικία .

Η πλειονότητα των επιχειρηματιών έχει την έδρα την Πάτρα και το μικρότερο ποσοστό έχει έδρα το Αιτωλικό.

Θεωρούν πολύ σημαντική αιτία την ύπαρξη μεγάλων φορολογικών συντελεστών για το γενικό φορολογικό επίπεδο της χώρας και γνωρίζουν πολύ καλά ότι αποτελεί μεγάλο κακό η πράξη να κρύβει κάποιος το εισόδημά του και όχι καλό. Γνωρίζουν ότι η ανάγκη για μείωση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι μεγάλη γιατί έτσι προσφέρουν στο οικονομικό επίπεδο της χώρας και γενικότερα στο ΑΕΠ κάνοντας πολύ σημαντικό και σπουδαίο έργο. Οι ερωτώμενοι σχετικά με την ερώτηση « Ποιοι είναι αυτοί που φοροδιαφεύγουν», σε ποσοστό 68,9,8% απάντησαν, οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις ενώ οι περισσότεροι επιχειρηματίες αντιλαμβάνονται ότι οι σημαντικότερες αιτίες για την έκταση της φοροδιαφυγής αποτελεί η ύπαρξη μεγάλων συντελεστών φόρου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την παρούσα εργασία καταγράφεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας στην Ελλάδα καθώς και ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτό. Επίσης παρατίθενται απόψεις των επιχειρηματιών της Δυτικής Ελλάδας, αλλά και της Αθήνας σχετικά με τους παράγοντες που ωθούν ένα πρόσωπο ή μία επιχείρηση στην απόκρυψη των οικονομικών συναλλαγών και στην αδήλωτη εργασία με αποτέλεσμα να ανθίζουν η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία. Έντονα εκφράστηκε πως το ύψος των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα είναι το κριτήριο που ωθεί περισσότερο τους επιχειρηματίες στη φοροδιαφυγή. Οι επιχειρηματίες θεωρούν πολύ σημαντικό την ύπαρξη ενός υγιούς φορολογικού συστήματος για κάθε πολίτη και κάθε επιχείρησης, εφόσον αντιμετωπίζουν ως πολύ κακό την απόκρυψη των εισοδημάτων από την αρμόδια φορολογική αρχή. Η ύπαρξη ενός τέτοιου φορολογικού συστήματος οι πολίτες και οι επιχειρήσεις το υιοθετούν και το σέβονται αφού η επιβολή των ποινών σε κάθε ανιχνεύσιμη οικονομική δραστηριότητα θα ακολουθείται από την ανάλογη επιβολή προστίμων και ποινών, χωρίς εξαίρεση. Η ταλαιπωρία δε που υφίσταται λόγω της πολυπλοκότητας και των συχνών αλλαγών των νόμων παίζουν όπως και η ατιμωρησία μεγάλο ρόλο για την πάταξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

Το μέγεθος της φοροφυγής και της παραοικονομίας όπως σημειώθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο είναι μεγάλο και ιδιαίτερα αυτή την εποχή που εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων η Ελλάδα έχει ανάγκη την πάταξη της φοροδιαφυγής σε συνδυασμό με την αλλαγή της νοοτροπίας και της παιδείας των πολιτών της για να πετύχει ένα εξαιρετικό αποτέλεσμα.

Το ελληνικό κράτος ακολούθησε τις αρχές της ΕΕ και κάνοντας την αρχή με νέα μέτρα όπως νέα όργανα, υπηρεσίες ελέγχου εντατικοποίησης των παράνομων δραστηριοτήτων δίνει έμφαση στην εξυγίανση του φορολογικού συστήματος της χώρας.

ΞΕΝΗ ΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Andreasen, A. (1995). *'Marketing for Social Change: Changing Behavior to Promote Public Health, Social Development and the Environment'*. San Francisco: Jossey-Bass.
2. Artavanis, N., Morse, A., Tsoutsoura, M., (2015), Tax Evasion Across Industries: Soft Credit Evidence from Greece, *National Bureau Of Economic Research*.
3. Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Μετάφραση Μητσοπούλου, Χρ., & Φιλοπούλου, Μ. Αθήνα: Μεταίχμιο
4. Coleman, J.S. (1990). *'Foundations of Social Theory'*. Cambridge, England, Harvard University Press.
5. European Commission, (2015). Tax Reforms in EU Member States 2015: Tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability, *Institutional Paper 008*
6. Glyn et al. (2002). *'Motivation to donate blood: demographic comparisons'*. *Transfusion*, 42(2), pp. 216-225.
1. Godin, G., Sheeran, P., Conner, M., Germain, M., Blondeau, D., Gagné, C., et al. (2005). *'Factors explaining the intention to give blood among the general population'*. *Vox Sang*, 89(3), pp. 140–149.
2. Javeau, C. (2000). *Η Έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Αθήνα: τυπωθήτω.
3. Mason, J. (2003). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
7. Matsaganis, M., (2011). The welfare state and the crisis: the case of Greece, *Journal of European Social Policy*, Impact Factor: 1.4
8. Matsaganis, M., Flevotomou, M., (2010). Distributional implications of tax evasion in Greece, *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, GreeSE Paper No. 31*.
9. OECD Economic Surveys: Greece 2013. *OECD Publishing*.

10. OECD, (2011). OECD Economic Surveys: Greece 2011. *OECD Publishing*. OECD, (2013).
11. Schneider, F., (2013). Tax evasion, shadow economy and corruption in Greece and other OECD countries: some empirical facts. *University of Linz / Austria*
12. IMF (2013), Greece selected issues (IMF Country Report No. 13/155), σελ. 19.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασίου, Λ. (2000). *Μέθοδοι και τεχνικές έρευνας. Ποσοτικές και ποιοτικές προσεγγίσεις*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
2. Βαβούρας Ι, Μανώλας Γ, (2004), «Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο», εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, σελ 26.
3. Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος,Τ., Τσερκέζης, Λ., Κουτσοπέτρος, Χ., (2011), *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011*.
4. Γεωργιά, Ε.,(2017). *Αιτίες φοροδιαφυγής& φοροαπαλλαγής στην Ελλάδα: Η άποψη των επιχειρηματιών στο νομό Θεσπρωτίας*. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
5. Γεωργακοπούλου, Θ., Πατσουράτης, Β., (1993). *Δημόσια Οικονομική*. Αθήνα: Εκδόσεις Σμπίλιας.
6. Γκουμπανιτσάς, Γ.,(2011). *Οικονομική ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής*
7. Δημητρόπουλος, Ε. (1999). *Εκπαιδευτική Αξιολόγηση. Η Αξιολόγηση της Εκπαίδευσης και του Εκπαιδευτικού έργου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
8. IOBE, (2012). *Η έννοια της αδήλωτης εργασίας και τα χαρακτηριστικά της*
9. Καλαντώνης, Θ., (9/8/2015). Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές εργαλείο για την πάταξη της φοροδιαφυγής. *Το Βήμα*
10. Καλυβιανάκης, Μ., (1993). *Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών – Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
11. Κανελλόπουλος, Κώστας Ν., μελετητικής ομάδας ΚΕΠΕ, (1995), *παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, Αθήνα, σελ. 40-43.
12. Κατσίκας, Δ.,(2015) *Οικονομικές κρίσεις και διεθνές Σύστημα. Τύποι Οικονομικών Κρίσεων*. Ανοικτά Δικτυακά Μαθήματα. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/PSPA101/>
13. Κορομηλιάς Γ., (2009). Φοροδιαφυγή: Αιτίες και αντιμετώπιση. *Ημερησία*
14. Κουφάρης Γ.,(2010) , *Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές*. Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010

15. Λιοναράκης, Α., Λυκουργιώτης, Α., Μακράκης, Β., Ματραλής, Χ., *Εκπαίδευση. Θεσμοί και Λειτουργίες*, (τόμ. Α', σελ. 245 - 301). Πάτρα: ΕΑΠ
16. Μακράκης, Β. (1998). *Αξιολόγηση συστημάτων Εκπαίδευσης*. Στο Βεργίδης, Δ.
17. Παυλόπουλος, Π., (1987). *Η παραοικονομία: μια πρώτη οριοθέτηση*, IOBE 1987 Συνήγορος του Πολίτη, (2011). *Ετήσια Έκθεση*
18. Προύντζου, Μ. (2018). *Το Φορολογικό Σύστημα στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. The Tax System in Greece related to Tax Systems of other European Countries*. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2018.
19. Σαχίνη Καρδάση Άννα - (2007) *Μεθοδολογία έρευνας Εφαρμογές στο χώρο της υγείας* Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις
20. Σίμου, Ν. (2004), *Παραοικονομία και κοινωνία: επιπτώσεις, Ανάπτυξη* Μηνιαίο επίσημο όργανο των παραγωγικών τάξεων, τεύχ.7, σελ16-17.
21. Σφακιανάκης, Κ., (1998) *Διοικητική κρίσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην.
22. Τάτσος Ν., (2001). *Η παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.
23. Τζούμας, Ν. (2009), *Πολυπλοκότητα ελληνικού φορολογικού συστήματος, παραοικονομία και φορολογική συνείδηση - η περίπτωση του νομού Θεσπρωτίας από τη σκοπιά των επαγγελματιών (λογιστών-εφοριακών)* Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.
24. Υπουργείο Οικονομικών, (2011). *Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013. Πολίτες και πολιτεία μαζί*.
25. Φίλιας, Β. (επ). (1994). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. <http://www.aoth.edu.gr/news/oikonomia/item/502-forodiafigi-ellada-ereuna>
2. <http://www.capital.gr/oikonomia/3235844/protia-stin-paraoikonomia-gia-tin-ellada-sto-1-5-tou-aep-tis-xoras>
3. <http://www.eea.gr/gr/el/articles/paraoikonomia-kai-forodiafygi-stin-ellada>,
4. <http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2014/02/stratigiki-ilektron.-diakyv.-teliko-pdf1.pdf>
5. διαΝΕΟσις, (2016). Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της. *Ernst & Young*
6. διαΝΕΟσις, (2016). Τι πιστεύουν οι Έλληνες, *Πανελλαδική Έρευνα – Έκθεση Αποτελεσμάτων*, Απρίλιος 2015 (Οικονομία, Κράτος, Ιδιωτική Πρωτοβουλία)
7. <https://seodi.gr> ‘ Η θέσπιση από το φορολογικό νομοθέτη αμάχητων τεκμηρίων: μέσο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής ή περιορισμός της δικαστικής προστασίας των φορολογουμένων’ Τελευταία ανάκτηση 13/10/2018
8. Έρευνα με θέμα την Επιχειρηματική Ηθική στην Ελλάδα, Γ., Μήτρου και Δ., Καραγιάννης Διαθέσιμο από η διεύθυνση <http://www.kathimerini.gr>, Τελευταία ανάκτηση 10/10/2018.
9. <https://www.news247.gr/koinonia/koronoios-egklovismenoi-stin-ispania-20-ellines-foitites.7603247.html>
10. <https://www.aoth.edu.gr/news/oikonomia/item/502-forodiafigi-ellada-ereuna>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οδηγίες συμπλήρωσης ερωτηματολογίου

Παρακαλούμε τσεκάρετε ή κυκλώστε το αντίστοιχο κουτάκι .

Η παρούσα έρευνα στην οποία σας καλούμε να λάβετε μέρος, διεξάγεται στο πλαίσιο της πτυχιακής μας εργασίας με θέμα: ‘Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης. Η άποψη των επιχειρηματιών’.

Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν, θα αναλυθούν στατιστικά και θα χρησιμοποιηθούν για καθαρά εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, διασφαλίζοντας την εμπιστευτικότητα, όπως επιβάλλει η ερευνητική δεοντολογία.

Σας ευχαριστούμε θερμά εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας.

Με

εκτίμηση,

Ξένου Λαμπρινή

Μάρκου Πρανβέρα

A. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A1.	Φύλο: a) Άνδρας b) Γυναίκα
A2.	Ηλικία: a) 25-27 b) 28-30 c) Άνω των 30
A3.	Έδρα της επιχείρησης:
B .Ποιο είναι το οικονομικό μέγεθος της επιχείρησής σας;	
B1.	a) Μικρή * b) Μεσαία * γ) Μεγάλη* δ) Πολύ μεγάλη *

Γ. ΕΠΙΠΕΔΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ.

Γ1	Ποιά είναι η γνώμη σας σχετικά με το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στη χώρα μας; a) Όλα τα βάρη τα φέρει η μεσαία τάξη * b) Υπάρχουν πάρα πολλά «παραθυράκια» για όλους * c) Οι συντελεστές του φόρου εισοδήματος είναι πολύ υψηλοί * d) Το σύστημα φορολογίας είναι αρκετό περίπλοκο για να είναι κατανοητό* e) 5 Τιμωρούνται οι ειλικρινείς *					
Γ2	Ποιο είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα; <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>Ανύπαρκτο *</td> <td>Μικρό *</td> <td>Μεσαίο *</td> <td>Μεγάλο *</td> <td>Πολύ Μεγάλο *</td> </tr> </table>	Ανύπαρκτο *	Μικρό *	Μεσαίο *	Μεγάλο *	Πολύ Μεγάλο *
Ανύπαρκτο *	Μικρό *	Μεσαίο *	Μεγάλο *	Πολύ Μεγάλο *		
Γ3	Πιστεύετε ότι κακό είναι να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του; <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>a) Καθόλου *</td> <td>b) Ελάχιστα *</td> <td>c) Αρκετά *</td> <td>d) Πολύ *</td> <td>e) Πάρα Πολύ *</td> </tr> </table>	a) Καθόλου *	b) Ελάχιστα *	c) Αρκετά *	d) Πολύ *	e) Πάρα Πολύ *
a) Καθόλου *	b) Ελάχιστα *	c) Αρκετά *	d) Πολύ *	e) Πάρα Πολύ *		
Γ4	Πιστεύετε ότι καλό είναι να κρύβει ένας φορολογούμενος το εισόδημά του; <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <tr> <td>a) Καθόλου *</td> <td>b) Ελάχιστα *</td> <td>c) Αρκετά *</td> <td>d) Πολύ *</td> <td>e) Πάρα Πολύ *</td> </tr> </table>	a) Καθόλου *	b) Ελάχιστα *	c) Αρκετά *	d) Πολύ *	e) Πάρα Πολύ *
a) Καθόλου *	b) Ελάχιστα *	c) Αρκετά *	d) Πολύ *	e) Πάρα Πολύ *		
Γ5	Ποιοι είναι αυτοί που φοροδιαφεύγουν <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td>a) Οι ελεύθεροι επαγγελματίες *</td> <td>Β)Οι υψηλόμισθοι μισθωτοί *</td> <td>γ)Πολύ μικρές επιχειρήσεις. *</td> <td>δ)Πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. *</td> <td>ε)Τα νομικά πρόσωπα *</td> </tr> </table>	a) Οι ελεύθεροι επαγγελματίες *	Β)Οι υψηλόμισθοι μισθωτοί *	γ)Πολύ μικρές επιχειρήσεις. *	δ)Πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. *	ε)Τα νομικά πρόσωπα *
a) Οι ελεύθεροι επαγγελματίες *	Β)Οι υψηλόμισθοι μισθωτοί *	γ)Πολύ μικρές επιχειρήσεις. *	δ)Πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. *	ε)Τα νομικά πρόσωπα *		

--	--	--	--	--	--

Δ . Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Δ2.

Αν γινόταν μείωση των φορολογικών συντελεστών πιστεύετε ότι θα μειώνονταν οι φοροδιαφυγές;

a) Καθόλου x	b) Ελάχιστα x	c) Αρκετά x	d) Πολύ x	e) Πάρα Πολύ x
-----------------	------------------	----------------	--------------	-------------------

Σας ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας.